

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Analýza zahraniční politiky České republiky v oblasti
lidských práv**

Lidská práva v zahraniční politice České republiky od roku 2015

Mgr. Bc. Markéta Urbánková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Analýza zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv

Lidská práva v zahraniční politice České republiky od roku 2015

Mgr. Bc. Markéta Urbánková

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „*Analýza zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv*“ vypracovala zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů v souladu s pravidly odborné vědecké práce.

Plzeň, květen 2020

Mgr. Bc. Markéta Urbánková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za odborné vedení, užitečné rady a vstřícný přístup v průběhu zpracování této práce.

Ráda bych též poděkovala svému příteli Michalu Himmerovi za morální podporu a pomoc, kterou mi v průběhu studia poskytl. Můj dík patří i rodičům, kteří mě po dobu celého studia podporovali.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	6
1.1 LIDSKÁ PRÁVA	6
1.2 ZAHRANIČNÍ POLITIKA	12
1.3 LIDSKÁ PRÁVA V ZAHRANIČNÍ POLITICE	14
1.4 ANALÝZA ZAHRANIČNÍ POLITIKY	15
1.5 MOWEROVA ROZŠÍŘENÁ KRITÉRIA	18
2 LIDSKÁ PRÁVA V ZAHRANIČNÍ POLITICE ČESKÉ REPUBLIKY	25
2.1 DŮVOD.....	25
2.2 PRIORITY	29
2.3 DEFINICE.....	33
2.4 CÍLE	34
2.5 ZÁBĚR	39
2.6 NÁSTROJE	50
2.7 POSTOJE.....	52
2.8 AKTÉŘI.....	56
2.9 TYPOLOGIE	61
ZÁVĚR.....	63
SEZNAM LITERATURY	69
SUMMARY.....	82

ÚVOD

Témata týkající se lidských práv jsou stále dosti aktuální všude ve světě, ať už se jedná o podporu lidských práv, jejich ovlivňování nebo popírání. Význam lidských práv v zahraniční politice států je značný. V současnosti patří lidskoprávní agenda k prioritám zahraniční politiky mnoha zemí, mezi něž lze řadit i Českou republiku. Nebylo tomu tak ale vždy. Lidská práva začínají v zahraničních politikách států sehrávat významnou roli v průběhu druhé poloviny 20. století. České prostředí je specifické tím, že na rozdíl od řady západoevropských států se politika lidských práv stala tématem až od 90. let, tedy po pádu komunismu¹. Česká zahraniční politika se tak začala formovala v 90. letech 20. století v podstatě od nuly. V rétorické rovině se dá mluvit o tradici české zahraniční politiky, jež je spojena s obdobím první světové války a následným meziválečným obdobím, vyznačující se západní orientací, odporem k nedemokratickým režimům, preferencí multilateralismu apod. Nicméně se jedná o tradici velmi slabou. V 90. letech pak převládala snaha odpoutat se od komunistické minulosti a závislosti na Sovětském svazu². Proto byla Česká republika v té době velmi aktivní v prosazování lidských práv ve světě, čímž nepochybně přispěla k vytvoření si dobrého jména v zahraničí. Toto období je spojováno s disidentskou tradicí, a především s osobnostmi jako Václav Havel nebo tehdejší ministr zahraniční Jiří Dienstbier starší. Další důležitou etapou v zahraniční politice našeho státu bylo začleňování se do mezinárodních organizací. V bezpečnostní sféře byl primární cíl vstup do NATO. Dalším zásadním krokem bylo posléze začlenění se do struktur Evropské unie. Postupem času však lidskoprávní politika trochu utichla a nebyla hlavním předmětem pozornosti. Do popředí se dostala zejména ekonomická diplomacie. To se změnilo během let 2013 a 2014. V tomto období (nástup Sobotkovy vlády

¹ Podobný vývoj lze zaznamenat i v dalších zemích, jež se vyznačují komunistickou/socialistickou minulostí – např. Slovinsko.

² Tato snaha byla ale deformována ekonomickými a hospodářskými zájmy nově vzniklého státu. Diplomatické a obchodní styky byly opětovně navázány i se zeměmi, se kterými jsme spolupracovali kvůli/díky bývalému režimu. Nejvíce znatelná je tato skutečnost na výběru zemí v rámci rozvojové spolupráce.

2013) se rozpoutala veřejná debata týkající se nejen vztahů mezi lidskoprávní diplomacií a ekonomickou diplomacií, ale zejména toho, jaká by měla být role lidských práv v zahraniční politice České republiky v následujících letech. V návaznosti na tuto debatu byla Ministerstvem zahraničních věcí v roce 2015 vydána Koncepce pro podporu lidských práv a transformační spolupráce, přičemž se jedná o první dokument stanovující priority a cíle v této oblasti.

Ve své práci se budu věnovat zahraniční politice České republiky v oblasti lidských práv zejména v období po již zmiňované veřejné debatě. Důvodem výběru tohoto tématu je jeho aktuálnost. Přestože hlasitá debata o zahraniční lidskoprávní politice na čas utichla, v posledních letech je od předních politických představitelů možné pozorovat viditelné rozpory v názorech na tuto oblast. V práci proto uvedu aktéry, kteří jsou do tvorby zahraniční politiky zapojeni a jejichž priority se liší. Přikláním se k názorům, že pro stát, jako je Česká republika, je v souvislosti s jeho velikostí a kapacitami lidskoprávní politika velmi důležitá, a proto by neměla utichat. Nutno podotknout, že se rovněž jedná o citlivé a živé téma. Z těchto důvodů jej tedy pokládám za vhodné k výzkumu.

Cílem této práce bude vysvětlení chování státu v lidskoprávní zahraniční politice, identifikování reálného tvůrce lidskoprávní politiky a rovněž detekování silných a slabých stránek politiky. K dosažení takto definovaného cíle využiji sadu rozšířených Mowerových kritérií (viz níže) jejichž prostřednictvím klasifikuji a typologizuji českou lidskoprávní politiku prováděnou po roce 2015. Po aplikaci rozšířených Mowerových kritérií bude vyjma zjištění výše zmíněného cíle práce možné říci, jaké znaky lidskoprávní politika vykazuje, do jaké typologie Česká republika patří a zda plní své závazky, které si stanovila v koncepci z roku 2015 po velké diskuzi o budoucím charakteru lidskoprávní politiky.

Hlavní výzkumné otázky zní: Jaký je důvod, jenž vede Českou republiku k tomu, aby byla lidskoprávní agenda součástí její zahraniční politiky? Jakou prioritu představuje? Jaké jsou cíle lidskoprávní zahraniční politiky a jsou tyto cíle naplňovány? Kdo se podílí na její formulaci? Jaké jsou slabé a silné stránky

této politiky? Dalšími tématy, kterými se budu v diplomové práci zabývat, jsou geografický a tematický záběr lidskoprávní agendy, nástroje, jež Česká republika využívá při realizaci lidskoprávní zahraniční politiky, nebo míra konzistence lidskoprávní agendy.

Vzhledem k tomu, že pro vypovídající výzkum nemůže být analýza zahraniční politiky zúžena pouze na zkoumání jejích cílů a nástrojů, ale je potřeba se zaměřit na více oblastí, se pro účely této diplomové práce jeví jako nejvíce efektivní využít rozšířená Mowerova kritéria, jež mají požadovaný širší záběr. Metoda použitá pro zpracování této práce je inspirována odborným článkem Štěpánky Zemanové, jenž vyšel v periodiku *Mezinárodní vztahy a nese název Zahraniční politika v oblasti lidských práv: Postupy a metody analýzy*, a zároveň kapitolou od Veroniky Bílkové s názvem *Zahraniční politika České republiky a ochrana lidských práv*, jež je součástí knihy *Lidská práva v mezinárodní politice*. Obě autorky vychází z Mowerových kritérií, jimiž jsou důvod, priorita, definice, cíl a záběr. Tato kritéria následně rozšiřují o nástroje, postoje, aktéry a typologii. Díky takto nastaveným kritériím bude možné zodpovědět výzkumné otázky a dosáhnout cíle práce. Diplomová práce představuje případovou studii, v níž bude využita interpretativní deskripce, analýza a indukce. Práce bude mít částečně empirický charakter a částečně bude normativně orientovaná, jelikož zhodnotí zkoumanou realitu.

Struktura diplomové práce se odvíjí od jejího cíle a výzkumných otázek. První část práce bude teoretického charakteru. Vysvětlím podstatné pojmy, jako jsou lidská práva a jejich klasifikace v českém prostředí. Rovněž představím analýzu zahraniční politiky jako nástroj porozumění státu a vysvětlím, proč bude pro zkoumání zahraniční politiky v oblasti lidských práv využít právě rozšířený Mowerův aparát. Daný nástroj posléze podrobně představím. První kapitola diplomové práce tedy pojedná o jejím teoretickém a metodologickém východisku. Druhou částí práce bude již samotná analýza zahraniční lidskoprávní politiky. Jednotlivé podkapitoly budou postupně kopírovat rozšířená Mowerova kritéria. Druhou kapitolu proto rozdělím do devíti podkapitol. Těžiště práce nalezneme právě zde. V závěru práce provedu shrnutí

svých zjištění a relevantních faktů společně se zhodnocením zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv. Rovněž odpovím na výzkumné otázky uvedené v úvodu.

V neposlední řadě je nutné zmínit úskalí této práce. Tím je zvolené výzkumné období. Koncepce z roku 2015, jež bude předmětem zkoumání, je poměrně čerstvá. Diplomová práce tedy vzniká v době, kdy ještě neproběhla plánovaná evaluace ze strany vlády. Daná evaluace má proběhnout po pěti letech, tzn. několik měsíců po vyhotovení této práce. Rovněž je nutné podotknout a vzít v potaz, že zkoumané období je ovlivněno současným prezidentem, jehož funkční období započalo v roce 2013 a bude s největší pravděpodobností trvat do roku 2023. Dále je nutné reflektovat, že v daném období se v čele Ministerstva zahraničních věcí konaly personální změny a že se jedná o funkční období dvou vlád, přičemž druhé ještě stále trvá. Dalším limitem analýzy je množství veřejně přístupných materiálů či jejich neúplnost. Přestože webové stránky Ministerstva zahraničních věcí zahrnují problematiku lidských práv, některé texty zde chybí nebo jsou velmi stručné. Jednotlivé aktivity České republiky ve zkoumané oblasti jsou tak často k zachycení na jiných platformách, jako jsou například webové stránky jednotlivých mezinárodních institucí nebo i sociální sítě. Je proto nutné si uvědomit, že analýza zahraniční politiky prováděná “zvnějšku” čelí tomuto problému. Nicméně mám za to, že se mi podařilo nashromáždit dostatečné množství zdrojů, ze kterého je možné vyčíst charakter české lidskoprávní politiky, zodpovědět stanovené výzkumné otázky a naplnit cíl práce. Rovněž bych podotkla, že téma lidskoprávní politiky České republiky je na multilaterální úrovni velmi široké, a proto se podrobněji nelze zabývat aktivitami ve všech platformách a organizacích. S přihlédnutím k dostupnosti zdrojů, jsem se proto v práci koncentrovala na činnosti v Radě OSN pro lidská práva, jež Česká republika prezentuje jako významnou součást své lidskoprávní zahraniční politiky. Mapování aktivit v rámci Evropské unie by mohlo být rovněž velmi přínosné, svým rozsahem ale představuje téma pro samotnou práci.

Problematika zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv je velmi široká, proto budou i zdroje, ze kterých budu ve své práci čerpat, různorodé. V diplomové práci hojně využiji primární zdroje, především oficiální dokumenty Ministerstva zahraničních věcí a Vlády ČR. Využiji také materiály doplňující reálný výkon zahraniční politiky, tedy zprávy ministerstva, ročenky, analýzy. Danou tematikou se zabývá i několik českých autorů, jejichž díla budu v této práci rovněž reflektovat. Jedná se především o autorky Bílkovou a Zemanovou. Dále mi ke zpracování práce poslouží několik relevantních internetových zdrojů, převážně oficiální stránky mezinárodních, vládních i nevládních organizací, internetová periodika a zahraniční literatura. Budu vycházet výhradně z českých a anglických textů.

1 Teoretická a metodologická východiska práce

První kapitola této práce se skládá z několika podkapitol, v nichž objasním základní pojmy a představím teoretický koncept pro zkoumání daného tématu. V první části této kapitoly vysvětlím pojem lidských práv, který představuje jeden z klíčových pojmů práce. V další části se zaměřím na pojem zahraniční politika a následně pak na její analýzu. Budu se rovněž zabývat tím, jaký je nejvhodnější způsob zkoumání zahraniční politiky v oblasti lidských práv. Uvedu důvody, proč se k tomuto tématu přistupuje jinak než u obecné komplexní analýzy zahraniční politiky. Na závěr popíši Mowerova rozšířená kritéria, jež v diplomové práci aplikuji, a vysvětlím jejich význam.

1.1 Lidská práva

Cílem této podkapitoly rozhodně není podat ucelený výklad o lidských právech (to ani není v rámci jedné diplomové práce možné), ale spíše poukázat na to, o jak rozsáhlou problematiku se jedná a zároveň zvýraznit některé aspekty významné pro tuto konkrétní práci.

Témata týkající se lidských práv nejsou úplnou novinkou. Tento fakt však neubírá na jejich aktuálnosti. Přestože se přesně nedá říci, kdy se zmínky o lidských právech objevily poprvé, určité náznaky je možné nalézt v mnoha historických pramenech. Příkladem může být Magna Charta Libertatum z roku 1215 nebo třeba Habeas Corpus Act vytvořený v Anglii v 17. století. Jeho důležitost tkví v přiřkládání značného významu ochraně lidské bytosti jako jednotlivce vůči špatnému chování k ní ze strany panovníka. Dalšími významnými dokumenty obsahující různé fragmenty lidských práv jsou například Bible, Buddhovo učení, spisy antických myslitelů, jako byl Aristoteles, Platón a Sokrates nebo také práce římských filozofů, kupříkladu Cicera. V rámci rozvoje lidských práv bylo dalším významným obdobím osvícenství neboli zlatý věk filozofie a myšlení (Ishay, M. 2008, 18–19). Právě z tohoto období pochází dva klíčové dokumenty. Jsou jimi Deklarace nezávislosti USA z roku 1776 a francouzská Deklarace práv člověka a občana

schválena Ústavodárným shromážděním v roce 1789. Deklarace nezávislosti je výjimečná tím, že jako první státní dokument nevyčleňoval právo určitým skupinám, ale přisuzoval jej všem lidem. Francouzská deklarace je zase speciální rozlišením práv obecných (člověka) a speciálních vycházejících ze zákonů (občana). V době Velké francouzské revoluce začala také diskuze o ženských právech. Právě Velká francouzská revoluce přinesla ženám občanské právo vlastnit majetek (právo volit – politické právo jim ale bylo odepřeno) (Krejčí, O. 2011: 18–20). Kontinuitu vývoje lidských práv však narušily různé etapy dějin, Jako příklad lze uvést středověk nebo obě světové války (Ishay, M. 2008, 18–19). Právě hrůzy světových válek umocnily zrychlený vývoj lidských práv ve 20. století. Bylo potřeba zajistit, aby se už nic takového v dějinách lidstva neopakovalo. Období po druhé světové válce je proto příznačné vznikem mnoha mezinárodních smluv a paktů, v jejichž rámci byla lidská práva kodifikována. Jako příklad lze uvést Všeobecnou deklaraci lidských práv organizace OSN z roku 1948 (The Danish Institute for Human Right nedatováno). Nutno podotknout, že koncept lidských práv se vyvíjel i v předválečném a meziválečném období. Jednalo se zejména o volební právo zahrnující problematiku volebního práva žen. Přestože je jedním ze znaků Všeobecné deklarace její formální nezávaznost, stala se základním stavebním kamenem a inspirací pro desítky dalších lidskoprávních dokumentů. Za zmínku rozhodně stojí Mezinárodní pakt o hospodářských, kulturních a sociálních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech³, protože právě tyto dohody byly většinou států světa ratifikovány a v přeneseném slova smyslu tak činí ustanovení Všeobecné deklarace právně závazné. Na rozdíl od Všeobecné deklarace však oba pakty cílí na státy, nikoliv na jednotlivce (Ondřej, J. 2014: 154–158). Z regionálních dohod je pro Českou republiku nejvýznamnější Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁴ z roku

³ Oba pakty byly přijaty smluvními stranami v roce 1966 a v Československé socialistické republice vstoupily v platnost v roce 1976 (Zákon č. 120/1976 Sb.).

⁴ V platnost vstoupila pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku v roce 1992, její Protokoly pak v letech 1996–2010 (Sdělení č. 209/1992 Sb.).

1950 a Listina základních práv Evropské unie⁵ z roku 2000. Další klíčové dokumenty se zabývají dílčími právy, jež detailněji rozpracovávají. Jedná se například o Úmluvu o zabránění a trestání zločinů genocidy⁶ z roku 1948, Úmluvu o politických právech žen⁷ z roku 1952, Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace⁸ z roku 1966, Úmluvu oproti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁹ z roku 1984, o Úmluvu o právech dítěte¹⁰ z roku 1989 a další.

Co to tedy jsou lidská práva? Existuje mnoho různých definic, konceptů, ale i rovin zkoumání lidských práv. Na lidská práva můžeme nahlížet z pohledu právního, kdy jsou dle profesora Pavlíčka, odborníka na ústavní právo, lidská práva mimo jiné nároky lidí vůči státu a oprávněním jednotlivců požadovat od státu určité chování (Pavlíček 2002: 1164). Dle Boguszaka to jsou subjektivní práva veřejné povahy, vždy svědčící určitému subjektu, konkrétně živé lidské bytosti (dnes se již některá práva přisuzují i nascituru¹¹) (Boguszak, J. 2004: 347). Další pohledy na lidská práva vychází z filozofie či politologie. J. Donnelly uvádí, že koncept lidských práv se snaží propojit vztahy mezi lidskou přirozeností, lidskými právy a politickou společností. Rovněž tvrdí, že na lidská práva lze pohlížet jako na seberealizující se morální proroctví. „*Zacházejte s člověkem jako s lidskou bytostí, které náleží tato práva, a dostanete lidskou bytost*“ (Donnelly J. 2013: 16). Ve světě tak neexistuje jedna všudypřítomná definice, který by vysvětlovala, co lidská práva jsou a jak mají být chápána. V

⁵ Ve zmíněném roce 2000 byla Listina připojena ke Smlouvě z Nice v podobě nezávazné politické deklarace. Součástí primárního práva EU, a tedy právně závaznou, se Listina stala prostřednictvím Lisabonské smlouvy, jež vstoupila v platnost v roce 2009 (FRA 2019).

⁶ Československá socialistická republika prostřednictvím prezidenta Úmluvu ratifikovala a v platnost vstoupila v roce 1955 (Vyhláška o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocida 32/1955 Sb.).

⁷ Československá socialistická republika prostřednictvím prezidenta Úmluvu ratifikovala a v platnost vstoupila v roce 1955 (Vyhláška o Úmluvě o politických právech žen 25/1955 Sb.).

⁸ Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 19 v roce 1969 stejně tak vstoupila v platnost pro Československou socialistickou republiku (Vyhláška o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace 95/1974 Sb.).

⁹ Pro Československou socialistickou republiku Úmluva vstoupila v platnost v roce 1988 (Vyhláška o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání 143/1988 Sb.).

¹⁰ Pro Českou a Slovenskou Federální Republiku vstoupila Úmluva v platnost v roce 1991 (Sdělení č. 104/1991 Sb.).

¹¹ Nasciturus je dosud nenarozené dítě, které je způsobilé nabývat subjektivní práva, za podmínky, že se narodí živé. Již v tzv. Ženevské deklaraci práv dítěte z roku 1924 bylo poprvé řečeno, že dítě má právo na ochranu již před narozením (Vláda 2009).

této práci vycházím z definice Organizace spojených národů z toho důvodu, že sdružuje téměř všechny státy světa včetně České republiky, jež dobrovolně přijímají její pravidla a dokumenty. OSN lidská práva definuje jako taková „*práva, která náleží každé lidské bytosti bez ohledu na rasu, pohlaví, národnost, etnicitu, jazyk, náboženství nebo další status*“ (UN nedatováno a). Všeobecná deklarace z roku 1948 je výsledkem intenzivních vyjednávání, debat a kompromisů, přičemž dbá na obecné principy tak, aby mohly být aplikovány a rozšiřovány do všech částí světa (Kaplan S. 2019). Mezinárodní lidskoprávní instituce vznikaly s hlavním cílem, kterým bylo přimět státy k zodpovědnosti za své vnitropolitické záležitosti v mezinárodním systému (Waisová, Š. 2002: 61). Dnešní lidskoprávní diskurz ovlivňuje primárně západní svět a organizace orientované na lidská práva, jež právě Západ vytvořil. Americký profesor S. Merry v knize *Human Rights and Gender Violence* píše, že lidská práva v nynější podobě představují „*modernistické vize dobré a spravedlivé společnosti, jež zdůrazňují autonomii, volbu, rovnost, sekularismus a ochranu těla*“ (Merry, S. dle Kaplan, S. 2019).

Na lidská práva je možné nahlížet skrze různé teoretické směry a lze je dělit dle různých kritérií. První velká debata se zabývala povahou lidských práv a tím, zda se jedná o právo přirozené (*ius naturale*) nebo morální či lidské a jak se do lidských práv promítá koncept práva pozitivního (*ius positivum*). V českém prostředí deklaruje přirozenoprávní charakter lidských práv především Listina základních práv a svobod z roku 1993. Z přirozenoprávní povahy lidských práv odvozujeme jejich základní charakteristiku. Tou je myšlena nezadatelnost, nezcižitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost těchto práv. Existence přirozených lidských práv proto není závislá na tom, zda stát lidská práva respektuje či potlačuje, ale uplatňují se nezávisle na něm (Odehnalová J. 2016: 18-25).

V rámci debaty o přístupech k lidským právům nebyly všechny přístupy tak kladně orientované jako *iusnaturalismus* a *pozitivismus*. Některé z nich lidská práva přímo odmítaly. Řeč je o marxismu, pro nějž jsou lidská práva jedním z elementů klamné ideologie a nástrojem, jímž se buržoazie snaží

dosáhnout privilegovaného postoje a zaslepení proletariátu. Lidská práva proto znemožňují ovládané vrstvě spatřit vykořisťování ve společnosti a tím v podstatě samotnému vykořisťování napomáhají. Za další odmítavý směr lze označit například utilitarismus v čele s J. Benthamem. Pozdější teoretické přístupy jsou již k lidským právům shovívavější. Příkladem tak může být teorie spravedlnosti pocházející od J. Rawlse nebo koncept lidské důstojnosti (Bílková 2014a: 91-95).

Lidská práva je možné různým způsobem dělit. Jedno z nejznámějších dělení souvisí s během času a postupným etablováním různých skupin lidských práv (tzv. generací). Některá literatura uvádí tři generace, některá čtyři. V minulosti proběhla bouřlivá debata o tom, zda se jedná o řazení práv do generací dle jejich důležitosti. S tím souvisela i skutečnost, jestli jsou některá lidská práva významnější než jiná nebo zda jsou rozhodným kritériem jejich dělení pouze období, v nichž se dotčená práva vyvíjela. První generaci tvoří osobní a politická práva. Mezi práva osobní formované přirozenoprávní koncepcí řadíme například právo na život, osobní svobodu, svobodu myšlení, zákaz mučení a jiného nelidského či krutého zacházení, svobodu náboženského vyznání apod. Z politických práv pak můžeme jmenovat svobodu projevu, právo na informace, právo petiční, shromažďovací, volební aj. Politická práva bývají někdy řazena právě do první generace, ale někteří autoři je vyčleňují do samotné druhé generace. V tříčlenném dělení pak do druhé generace lidských práv řadíme práva hospodářská, sociální a kulturní, jež se rozvíjela v meziválečném období a v polovině 20. století. Konkrétně se jedná například o právo na vzdělání, právo na svobodnou volbu povolání, uspokojivé pracovní podmínky nebo třeba práva na hmotné zabezpečení ve stáří (Šišková N. 2003: 18-19). Třetí generace práv je často označována jako kolektivní práva, jelikož jejich nositeli nejsou jedinci, ale spíše skupiny. Rozvíjí se pak debaty, zda práva skupin popřípadě tzv. koncepce korporátních skupin mohou být lidskými právy. Do této generace nicméně patří například právo lidstva na mír, ekologická práva – např. právo na příznivé životní prostředí nebo právo národa na sebeurčení, vlastní kulturu apod. (Baroš J., Dufek P. 2014: 66-67). Dnes se v souvislosti

s tzv. čtvrtou průmyslovou revolucí – digitální transformací a rozvojem technologií – mluví i o čtvrté generaci lidských práv (popřípadě páté). Konkrétně se pak jedná o problémy související s ochranou soukromí, umělou inteligenci, genetickým fondem apod. (Soh Ch., Connolly D., Nam S. 2018). Tato debata však zatím nemá žádné platné východisko. V neposlední řadě za zmínku stojí také fakt, že v souvislosti s lidskými právy je velmi diskutována jejich univerzalita. Zejména skutečnost, zda lze s ohledem na existenci odlišných kultur vůbec mluvit o univerzálním charakteru těchto práv a jaký dopad má jejich případná univerzalita na celý svět.¹² Určité množství států totiž univerzalitu lidských práv zpochybňuje a považuje celý lidskoprávní koncept za konstrukt vytvořený Západem, jenž je naprosto nevhodný k aplikaci všude ve světě.

Mezi další významné typologie lidských práv se řadí problematika povahy lidských práv. Z tohoto pohledu rozlišujeme práva absolutní a relativní. Absolutní práva nemohou být nikým omezena ani odňata (právo na život). U relativních práv naopak existuje možnost omezení nebo derogace. Nicméně státy nemohou touto možností disponovat svévolně. Jakékoli omezení/derogace by se mělo řídit poměrně přísnými kritérii jako je zákonnost, přiměřenost, nezbytnost apod. (Bílková, V. 2014a: 97) (V ČR je příkladem takového omezení/derogace omezení osobní svobody vzetím do vazby, zadržení policejním orgánem, omezení vlastnických práv prostřednictvím institutu vyvlastnění a další).

V rámci českého právního řádu je fundamentálním dokumentem Listina základní práv a svobod. Tento dokument patří do ústavního pořádku České republiky, čímž zdůrazňuje garanci zvýšené ochrany lidských práv. Smyslem fungování veřejných orgánů, jako jsou státní zastupitelství, veřejný ochránce práv, Policie ČR a další, je zajištění ochrany lidských práv definovaných v Listině (Klíma, K. 2016: 212). Jako součást ústavního pořádku České republiky byly dle článku 10a Ústavy přijaty rovněž mezinárodní dokumenty,

¹² Zajímavé zpracování tématu univerzality je možné nalézt např. v článku J. Donnellyho: *The Relative Universality of Human Rights*.

kteře se lidským právům věnují. Tím, že jsou tyto listiny součástí ústavního pořádku České republiky, stát přisuzuje lidským právům značnou důležitost a význam, což je podstatné jak pro vnitřní prostředí státu, tak i pro to vnější. Lidská práva jsou tématem nejen pro domácí politiku, ale rovněž představují jednu ze základních složek zahraniční politiky. Česká republika v tomto ohledu není žádnou výjimkou. Jak jsem již zmiňovala výše, v posledních několika desetiletích se lidská práva vyvíjela značnou rychlostí, a proto se v této oblasti zvýšily i mezinárodní standardy. Lidská práva se stala součástí zahraniční politiky většiny zemí. Díky globalizaci a popularitě sociálních sítí se o lidských právech mluví stále více, přičemž jsou zároveň považována za esenciální znak vyspělého demokratického státu.

1.2 Zahraniční politika

Stejně jako lidská práva, ani zahraniční politika nemá jednotné vymezení. Definic pro osvětlení dotčeného pojmu je proto nespočet. Jedna z mnoha citovaných definic v oboru mezinárodních vztahů pochází od J. N. Rosenaua (1971), jenž definuje zahraniční politiku jako vnější chování státu. K. J. Holsti (1992: 82) zahraniční politiku považuje za „*ideje nebo aktivity navržené tvůrci politik k tomu, aby řešily problém nebo podporovaly změnu v politikách, postojích nebo aktivitách dalšího státu či států, v nestátních aktérech (např. teroristických skupinách), mezinárodní ekonomice nebo fyzických podmínkách světa*“. M. G. Hermann (1980) definovala zahraniční politiku jako diskrétní účelové jednání vyplývající z politického rozhodnutí jednotlivce nebo skupiny jednotlivců¹³. Dle H. Kissingera (1969: 11) „*zahraniční politika státu začíná tam, kde končí domácí politika*“. Zahraniční politika rovněž může vyjadřovat vnější postoje státu s cílem maximalizovat výhody pro daný stát (Folarin, S. 2017). J. Frankela (1966: 1) zase ve svém díle uvádí, že zahraniční politika spočívá především v rozhodnutích a činech, jež do určité míry odrážejí vztahy s ostatními státy. V procesu formulace a implementace zahraniční politiky se

¹³ Dále tuto problematiku rozpracovává v článku *Explaining Foreign Policy Behavior Using the Personal Characteristics of Political Leaders*.

pak projevuje obsah myšlenek ovlivněný chováním státu v interakci s ostatními státy tak, aby bránily a posilovaly své národní zájmy. Dle Ch. Hilla (2003: 3) je pak zahraniční politika součtem vnějších vztahů vedených nezávislým aktérem (obvykle státem) v mezinárodních vztazích. V očích D. Campbella (nedatováno) zahraniční politika vytváří státní identitu prostřednictvím interpretace nebezpečí, které představují ostatní. Není tedy „jenom“ projevem dané společnosti. Zahraničí politika také pomáhá vytvářet hranice mezi vnějším/vnitřním, domácím/zahraničním, civilizovaným/barbarským. Často citovaná definice pak pochází od G. Modelskiho (1962:6–7), jenž zahraniční politiku vysvětluje jako „*systematickou činnost vyvíjenou společnostmi za účelem změny chování ostatních států se záměrem přizpůsobení jejich vlastních aktivit v mezinárodním prostředí*“. Na čem se však autoři vždy shodnou je skutečnost, že se jedná o chování státu vůči jinému státu/státům.

Kombinací několika definic můžeme říci pár základních tezí, které vyjadřují, co tedy zahraniční politika může být. Jedná se o (politické) cílevědomé rozhodování státu o tom, jak se chovat v mezinárodním systému. Prostřednictvím zahraniční politiky daný stát chrání své národní zájmy a vlastně svoji vlastní existenci v mezinárodním společenství. Zahraniční politika je také aktivitou, při níž dochází k akcím, reakcím a interakcím státních aktérů. Dále je nutné si uvědomit, že zahraniční politika je výsledkem rozhodování „běžných“ lidí, na jejichž rozhodování mají vliv stejné faktory, které mohou ovlivňovat rovněž „naše“ každodenní rozhodování (Waisová, Š. 2018).

Od pojmu zahraniční politika je nutné rozlišit proces vytváření zahraničních politik. Tento proces je tvořen několika kroky od identifikace role státu a jeho priorit až po implementaci zahraniční politiky. Tvorbu zahraniční politiky pak ovlivňuje mnoho proměnných, jež můžeme rozlišovat na vnitřní a vnější (někdy také systémové) faktory. Mezi vnitřní – domácí činitele řadíme charakter státu jako takový. Myšlena je především geografie, demografie, politický systém, struktura, ekonomika, vojenské kapacity, historické hodnoty, národní zájem, média, veřejný zájem aj. Vnější proměnné pak zahrnují záměry dalších států, ohledy na bezprostřední sousedy, národní bezpečnost, členství

v mezinárodních institucích, názory, jednání mocností atd. (Folarin, S. 2017). Při zkoumání a analyzování zahraničních politik konkrétních států se vede debata o vazbě mezi vnitřními a vnějšími determinanty. Někteří autoři zastávají názor, že domácí a zahraniční politika jsou dvě oddělené nezávislé oblasti, jiní se zase domnívají, že jsou to vzájemně závislé sféry (Bojang, A. 2018: 9–10). Osobně se přikláním k názoru, že tyto dvě dimenze nelze oddělit. Rovněž přidávám na důležitosti domácím vlivům, jelikož právě vnitřní/domácí politika přímo ovlivňuje proces tvorby zahraniční politiky a následně pak konkrétní rozhodnutí a implementaci. Ztotožňuji se s definicí, že zahraniční politika je vnější dimenzí vnitřní politiky.

Závěrem lze říci, že zahraniční politika může být stejně tak složitá jako zajímavá. Domácí dynamika a trajektorie definují zahraniční politiku více než cokoli jiného, a to proto, že samotná zahraniční politika je projekcí domácích hodnot, silných nebo slabých stránek a zájmů směrem k národnímu rozvoji. Zahraniční politika rovněž zvnějšku posiluje vnitřní kontext (Folarin, S. 2017).

1.3 Lidská práva v zahraniční politice

Tradiční cíle zahraniční politiky nejčastěji představují ochrana národních zájmů nebo podpora zahraničního obchodu. Takové cíle jsou založeny především na materiálních zájmech státu. Naproti tomu, lidská práva v zahraniční politice na takové hodnoty spíše nepoukazují. Jednotlivé státy prosazující lidská práva ve své zahraniční politice často čelí obtížným volbám priorit a samotných politik. Otázky týkající se lidských práv tak mohou v mezinárodní prostředí způsobovat určité napětí a vyvolávat intenzivní diskuze (což by mělo být přínosné). Někteří autoři tvrdí, že šíření své hodnoty a norem v oblasti lidských práv je přímým národním zájmem liberálních demokracií. Tím by docházelo k šíření pojmů jako svoboda, mír apod., které by ve světě stimulovaly mír a řád (Beahr, P., Castermans-Holleman, M. 2004: 2). Nicméně právě zahraniční politika v oblasti lidských práv může být přímo v rozporu s udržováním přátelských vztahů mezi státy. To je vidno v případě, kdy je nějaký stát odpovědný za hrubé porušování lidských práv. Od států, jež ve své zahraniční politice prosazují

lidská práva, je pak očekávána určitá reakce. Ta může být v podobě podání zprávy o stavu lidských práv v dané oblasti, kladení otázek, kritiky apod. To problémový stát většinou považuje za nepřátelské gesto, zvláště v situaci, kdy bude kritika učiněna veřejně. Další faktor, který dělá ze zahraniční politiky v oblasti lidských práv citlivé téma, je skutečnost, že lidská práva jsou často vnímána jako součást domácích záležitostí, a proto je kritika lidskoprávní situace v konkrétním státu z jeho pohledu chápána jako zasahování do vnitřních záležitostí a narušení svrchovanosti. V souvislosti s apartheidem v Jihoafrické republice se častokrát tvrdí, že právo na život je tak zásadní povahy, že by mělo být považováno za důležitější než národní suverenita. V politice lidských práv je tedy kladen důraz na výběr priorit. Státy se musí rozhodnout, jestli budou dávat lidským právům vyšší prioritu před jinými aspekty zahraniční politiky a za jakých okolností. V potaz musí brát národní bezpečnost, zahraniční obchod, rozvojovou spolupráci apod. Jako klasický příklad lze uvést udělování vývozních licencí na zbraně či jiné strategické položky státům, v nichž dochází k porušováním lidských práv (Beahr, P., Castermans-Holleman, M. 2004: 45-46).

1.4 Analýza zahraniční politiky

Analýza zahraniční politiky patří mezi hlavní disciplíny oboru mezinárodních vztahů. Zkoumá záležitosti týkající se dopadu mezinárodního systému na zahraniční politiku, záležitosti týkající se dopadu domácích determinantů (kultura, smýšlení společnosti, normy, veřejné mínění, instituce) na zahraniční politiku a otázky, jak různé rozhodovací procesy ovlivňují trendy zahraniční politiky nebo její specifické akce. Za pomyslný vrchol analýzy zahraniční politiky je považován rozhodovací proces v jejím rámci (Beach, D. 2019). Ten je složen z několika stádií. Nejdříve musíme zjistit potřebu řešení nějakého stavu nebo problému, následně daný problém rozebereme a navrhujeme různé způsoby jeho řešení. Poté rozhodneme, jakým způsobem budeme věc řešit a začneme implementovat náš výběr. Na závěr přichází hodnocení, tedy zpětná vazba k tomu, do jaké míry bylo vybrané řešení úspěšné (Zemanová, Š. 2007:

26). Rozhodovací proces se pokusím vystihnout i následným schématem. Ač se to na první pohled nemusí zdát, celý proces je velmi složitý, jelikož se nejedná o jednorázová rozhodnutí, ale o nepřetržitý proces, v němž musí tvůrci zahraniční politiky stále obhajovat předchozí rozhodnutí, zároveň reflektovat zpětnou vazbu a na základě ní přijímat další doplňující rozhodnutí.

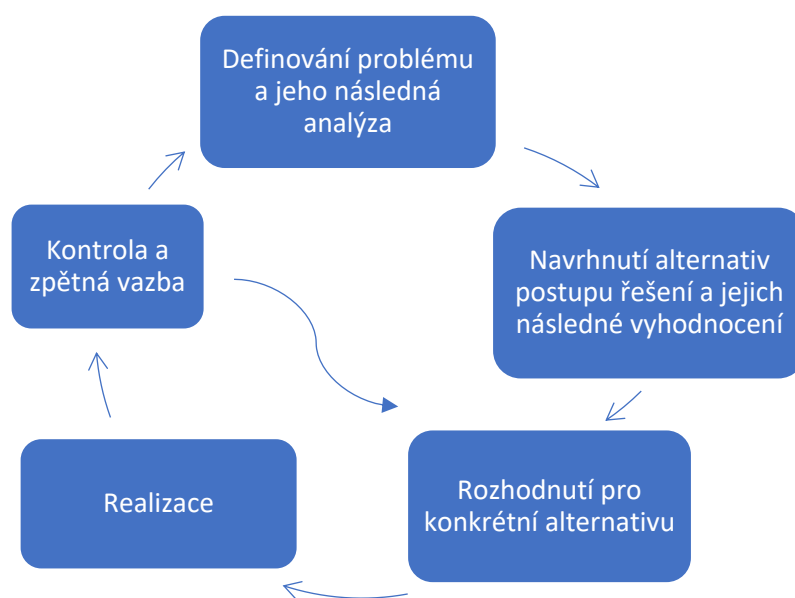

Schéma č. 1, zdroj: vlastní, na základě Shodhganga nedatováno, Zemanová, Š. 2008:21.

Vzhledem k složitosti celého procesu a jeho proměnlivosti závisí výsledek vždy na souboru vnitřních a vnějších faktorů. Proto nelze zcela předpovídat obdobné rozhodnutí od stejného rozhodovacího orgánu, jelikož okolní prostředí (vnější a vnitřní faktory) není konzistentní a čas od času se mění. Pro lepší orientaci v takto komplexní problematice slouží tři modely rozhodovacího procesu vytvořené G. Allisonem. Ten ve svém díle z roku 1971 *Essence of Decision: explaining the Cuban Missile Crisis* rozebral přístup racionálního unitárního aktéra, který v té době již nebyl žádnou novinkou. Mimo to však přišel s dalšími dvěma přístupy, a to s modelem organizačního procesu a modelem byrokratické politiky. Tímto počinem bezesporu přispěl ke studiu zahraniční politiky a rozvoji disciplíny analýzy zahraniční politiky (Shodhganga nedatováno).

Pro zkoumání zahraniční politiky je podstatné její kritické pozorování. Při analýze zahraniční politiky je potřeba reflektovat například historii a geografické aspekty dané země, neboť prostředí se stále vyvíjí a mění. Stejně tak se v této oblasti již pomalu stírá rozdíl mezi státy a občanskou společností. Je potřeba brát v úvahu, že struktura zahraniční politiky je proměnlivá. To souvisí s existencí více aktérů v rámci jejího výkonu. Dnes tvoří svoji vlastní zahraniční politiku i samotná města¹⁴, korporace, diaspory apod. (Leira, H. 2019). K ucelenému náhledu na zahraniční politiku je potřeba zkoumat ustálené kategorie jako je prostředí, v němž je zahraniční politika tvořena, forma rozhodovacího procesu, druhy cílů, nástrojů a jiné. Zároveň sledujeme další faktory, například již zmíněné vnější a vnitřní vlivy. Pro zaznamenání všech jednotlivých proměnných se využívají analytické roviny. Akademici nenachází shodu na exaktním vymezení jednotlivých rovin. Závisí tak na volbě konkrétního autora a také na tom, jak moc obecná analýza bude. V případě větší obecnosti postačí analytických rovin méně. Rozlišujeme tři až pět analytických rovin: rovina individuální, (rovina rozhodovacích procesů), rovina státu jako celku, (rovina mezinárodního subsystému), rovina mezinárodního systému (Zemanová, Š. 2008: 15).

Pokud se chceme zabývat pouze dílčím úsekem zahraniční politiky, jako je obchodní, ekonomický, bezpečnostní a rovněž lidskoprávní aspekt, je nezbytné přizpůsobit pojetí zkoumaných faktorů i faktory samotné. Proto je nutné vybrat takový přístup, který dokáže co nejdříve zachytit odpovídající úsek zahraniční politiky (Zemanová, Š., 2007:27). Specifika metodického postupu se pak projeví v případě analýzy zahraniční politiky v oblasti lidských práv například tak, že nelze aktivity zkoumaného státu zužovat pouze na ty, co se orientují na podporu a ochranu lidských práv, ale je nutné sledovat i ty aktivity, jež naopak brání rozvoji a podpoře lidských práv a snaží se redukovat tlaky podporujících aktivit (Zemanová, Š., 2007:26).

¹⁴ Tzv. paradiplomacie.

1.5 Mowerova rozšířená kritéria

Aby bylo možné provést analýzu zahraniční lidskoprávní politiky, je potřeba mít vytyčené body/kritéria výzkumu. Ty pro zkoumání povahy zahraniční politiky v oblasti lidských práv představil americký autor Alfred Glenn Mower v práci *Human rights and American Foreign Policy*. Práce se zabývala komparací Carterovy a Reaganovy administrativy a bylo zde využito pěti proměnných, jimiž byly důvod, priority, definice, cíl a záběr. Přestože tato kritéria nejsou samy o sobě nová, jejich kombinace se jeví jako velmi vhodně zvolený nástroj k rozboru zahraniční lidskoprávní politiky. Zemanová tato kritéria z důvodu jejich zpřesnění rozšiřuje o další proměnné. Jedná se o nástroje, postoje a aktéry. Nutno zmínit, že Mower nad aktéry neuvažoval vzhledem k tomu, že prováděl komparaci, v jejímž rámci byli aktéři již jasně určeni. Níže představím jednotlivá kritéria, jež budu v práci aplikovat a dle nichž bude práce nadále členěna. Tato stať vychází z odborného článku Zemanové (2007: 25–47): *Zahraniční politika v oblasti lidských práv: Postupy a metody analýzy* a kapitoly od Veroniky Bílkové (2014b: 374–392) s názvem *Zahraniční politika České republiky a ochrana lidských práv*, jež je součástí knihy *Lidská práva v mezinárodní politice*.

- **Důvod**

Prvním z uvedených kritérií je důvod. Díky objasnění důvodu je možné částečně odpovědět na otázku, proč jsou lidská práva součástí zahraniční politiky. Sledují se motivace státu. Jsou mocensko-politické nebo etické? Snaží se stát prostřednictvím propagace lidských práv ve světě šířit svoji identitu? Hraje nějakou roli aktivita lobby nebo třeba tlak veřejného mínění? Určitou roli zde hraje i velikost státu (nejenom geografická) včetně sebepojetí. V tomto případě je pak nutné vycházet i z historie, kultury, náboženství a dalších charakteristik.

Pro vysledování „důvodu“ budu v práci vycházet z oficiálních dokumentů Ministerstva zahraničních vztahů a rovněž publikace Šárky

Waisové, *Tíha volby, Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*, ve které podrobně zkoumá principy, hodnoty a etiku české zahraniční politiky.

- **Priority**

Priority stanovuje, jaké místo patří lidským právům v hierarchii cílů zahraniční politiky zkoumaného státu. Existují zde vztahy podřazenosti a nadřazenosti mezi jednotlivými cíli? Důležitými faktory jsou na jedné straně bezpečnost státu, ekonomická a socio-hospodářská prosperita a na straně druhé potřeba zohledňovat hodnoty demokratického státu jako svoboda, spravedlnost a další. Priority zkoumaných států často jasně vyjadřují oficiální dokumenty. Nelze se ale spoléhat jen na deklaraci vládních textů – je nutná určitá dávka komparace s realitou, tedy vykonanou praxí.

Při zkoumání „priorit“ České republiky nahlédnu do oficiálních dokumentů – koncepcí zahraniční a lidskoprávní politiky. Poté se zaměřím na reálné aktivity v uplynulých pěti letech se zaměřením na sporné body jako jsou ekonomické a bezpečnostní zájmy. Kombinací obou faktorů budu moci zhodnotit, zda deklarované priority odpovídají skutečnosti.

- **Definice**

Jak již bylo naznačeno v předešlé podkapitole, lidských práv je několik, stejně jako jejich definic, kategorií a dělení. Toto kritérium vyjadřuje, k jaké definici se zkoumaný stát přiklání a následně určuje, jaká lidská práva spadají pod jeho ochranu a podporu.

„Definici“ budu hledat v oficiálních dokumentech České republiky. Zaměřím se také na debatu o povaze české zahraniční lidskoprávní politiky a jejích dopadech.

- **Cíle**

Cíle zahraniční politiky v oblasti lidských práv popisují žádoucí stav, jenž má být dosažen. Je zde vytyčeno, jakým účelům má tato politika posloužit. Cíle

států mohou být různé, a proto je nutné kriticky nahlížet na to, zda se opravdu jedná o oblast ochrany lidských práv nebo zda se jedná o naplňování jiných požadavků, ať už ekonomických, bezpečnostních či mocenských. Pokud tedy správně detekujeme cíle v oblasti ochrany lidských práv, je možné vytvořit kategorizaci daných cílů. Jedná se o prosazování mezinárodních standardů lidských práv a snahu ovlivnit nepříznivou situaci v oblasti lidských práv v dalších zemích. Při snaze ovlivnit nepříznivou situaci zkoumáme charakter dané politiky, a to, zda se jedná o pomoc obyvatelstvu (solidaritu) nebo o snahu změnit vnitropolitické podmínky (socializaci). Státy své cíle vykonávají z různých pohnutek, a proto je můžeme dále kategorizovat. Nabízí se možnost cílů altruistických nebo egoistických. Altruismus představuje právě ono prosazování mezinárodních standardů. Snahu ovlivnit nepříznivou lidskoprávní situaci je možné zařadit jak do altruismu, tak egoismu v závislosti na způsobu konání této snahy. Typickým projevem egoismu je dle Bílkové ostrakizace politického oponenta upozorněním na porušování lidských práv. Státy nebývají čistě altruistické nebo egoistické, ale kombinují se oba faktory, jejichž poměr je proměnný v čase.

Při zkoumání cílů české zahraniční lidskoprávní politiky, budu vycházet z oficiálních vládních dokumentů, které je stanovují. Detekuji, zda jsou cíle vymezeny úzce nebo široce. Následně provedu rešerši shody deklarovaných cílů a snahy České republiky tyto cíle plnit. Dle mého subjektivního výběru pak uvedu konkrétní aktivity, jež kategorizuji dle výše uvedených charakteristik.

- **Záběr**

Záběrem se zde myslí primárně geografické zaměření zkoumaného státu. Vyčteme z něj, jestli je aktivita státu na úrovni globální nebo zda je omezená na určitou geografickou část světa. Bílková kritérium „záběru“ rozlišuje na užší a širší pojetí. Užší pojetí je zmíněné výše. Do širšího pojetí dále řadí záběr tematický, jímž se rozumí lidskoprávní problémová témata, kterým dává stát prioritu. V této práci bude využito širší pojetí.

Tematický a geografický záběr budu hledat nejen ve oficiálních vládních dokumentech, ale rovněž v reálných činech České republiky jak v rovině bilaterální, tak v rovině multilaterální.

- **Nástroje**

Zemanová rozšiřuje Mowerův aparát o nástroje, na které při zkoumání charakteru zahraniční politiky v oblasti lidských práv upozorňují Miao-ling Hasenkamp a Kathryn Sikkink. Nástroje je možné definovat jako prostředek, který státy využívají k realizaci a prosazování svých politik. Státy se buď přiklání k prostředkům bilaterálním, multilaterálním nebo kombinací obou¹⁵.

Preference ve využívání nástrojů v zahraniční politice budu hledat v oficiálních vládních dokumentech spolu s kombinací kritické reflexe reálného stavu.

- **Postoje**

Postoje se částečně kryjí s předchozími kritérii, jelikož se rovněž zabývají motivacemi států. Při zkoumání postojů není zrak upírán na nějaké konkrétní skutečnosti, ale spíše na obecný smysl. Zemanová vychází z práce Jacka Donnellyho¹⁶, jenž postoje dělí a nacionalistické a internacionalistické. Pro přiřazení správných postojů státu se zaměřuje na dva klíčové faktory, kterými jsou včlenění lidských práv do hodnotového systému a dále otevřenost nebo uzavřenost vůči mezinárodnímu systému. Jak už ze samotného názvu vyplývá, rozdíl mezi oběma pojmy spočívá v postavení lidských práv. Nacionalistické státy vidí problematiku lidských práv jako vnitrostátní záležitost. Z toho důvodu je pro ně důležitější suverenita spojená s nevměšováním se do vnitřních záležitostí. Příkladem čistě nacionalistického postoje státu pak může být dle

¹⁵ Státem, který využívá především nástroje bilaterální, jsou například Spojené státy americké. Multilaterální prostředky jsou typické pro státy Latinské Ameriky nebo Japonsko a mezi státy, jež preferují kombinaci obou zmíněných prostředků, jsou uváděny Kanada, Čína a severské země.

¹⁶ Jedná se o Donnelly, J. (2000). Human Rights and Comparative Foreign Policy. In: Forsythe, D. a kol., *An Overview* (Tokyo:United Nations University Press), s. 310–334.

Donellyho Írán. Naopak internacionalistické státy nahlíží na lidská práva jako na pojem mezinárodní. V jejich podání jsou tak lidská práva v jistých ohledech důležitější než samotná suverenity státu a jsou hluboce zakořeněna v hodnotovém žebříčku dané společnosti. Za čistě internacionalistický stát Donelly pak označuje Nizozemí. Státy samozřejmě nelze rozdělit pouze na nacionalistické a internacionalistické, proto je potřeba hledat průsečík těchto postojů a identifikovat, v jakých záležitostech tak zkoumaný stát činí a proč.

Postoje státu budu zkoumat v několika hladinách. Zaměřím se na postoje českých prezidentů, vlády, ministerstva či společnosti. Rovněž zohledním systém ochrany lidských práv, konkrétně Evropský soud pro lidská práva.

- **Aktéři**

Toto kritérium přidává Bílková z toho důvodu, že pro Mowera bylo předem dáno a Zemanová jej řešila v jiných souvislostech, a to při rozboru vnějšího a vnitřního prostředí státu. Tato část práce bude pojednávat o otázce, kdo vlastně formuluje zahraniční politiku v oblasti lidských práv. Daná otázka je bezesporu stejně tak podstatná jako obsah zkoumané lidskoprávní zahraniční politiky.

V rámci této části budu muset zjistit, kdo českou zahraniční lidskoprávní politiku vytváří, kdo je za ni zodpovědný a jaké jsou pravomoci jednotlivých státních činitelů. Pro účely diplomové práce se podrobněji zaměřím na tři dle mého pohledu nejvýznamnější aktéry. Těmi bude prezident, vláda a Ministerstvo zahraničních věcí.

- **Typologie**

V případě typologie rozdělujeme aktéry politiky, respektive státy na iniciátory, protihráče a neaktivní. Iniciátoři, jak již z názvu plyne, lidská práva podporují. Protihráči se proti nim naopak vymezují. U neaktivních států nemají lidská práva nikterak významné místo. Zemanová uvádí několik výhod této typologie: 1) vyhýbá se řazení států do složitěji definovatelných kategorií jako například

stát demokratický, nedemokratický, autoritářský či totalitní a 2) neřeší zde míru porušování lidských práv, která může probíhat vně všech typů států.

Pokud uvážíme shora uvedená kritéria včetně stádia lidskoprávní politiky a jejich etapy, je možné vytvořit tabulku, která jednotlivé kategorie vysvětluje, čímž usnadní následné zařazení aktéra to vymezené typologie.

Základní typ	Zpřesnění	Charakteristika
Iniciátor	Podpora mezinárodního standardu	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivita v mezinárodních mezivládních organizacích • Rozvoj norem v oblasti lidských práv a jejich kontrolních mechanismů
	Podpora mezinárodního standardu + podpora lidských práv v problematických zemích	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivita v mezinárodních mezivládních organizacích • Podpora rozvoje norem v oblasti lidských práv • Využívání bilaterálních a multilaterálních nástrojů k ovlivnění situace v jiných zemích
Neaktivní	Respekt k lidským právům	<ul style="list-style-type: none"> • Pasivita v mezinárodních mezivládních organizacích • Nezáměr o rozvoj norem v lidskoprávní oblasti • Respekt k existujícímu standardu • Neovlivňování situace v jiných zemích • Socializace
	Porušování lidských práv	<ul style="list-style-type: none"> • Porušování lidských práv • Nedostatečná reakce mezinárodního systému • Ne-socializace norem
Protihráč	Odmítání mezinárodního standardu a tlaků v oblasti lidských práv	<ul style="list-style-type: none"> • Kritika pro porušování lidskoprávních norem • Zpochybňování mezinárodních standardů ze strany protihráče

		<ul style="list-style-type: none"> • Protihráč poukazuje na zásah do státní suverenity
	Instrumentální adaptace	<ul style="list-style-type: none"> • Ústup mezinárodním tlakům • Omezený výstup proti lidským právům • Omezená kritika zásahu do státní suverenity
	Normativní statut	<ul style="list-style-type: none"> • Přijímání závazků v lidskoprávní oblasti • Nepřipravenost závazky dodržovat • Veřejné komentování lidských práv s ohledem na politické potřeby

Tabulka č. 1. Zdroj: vlastní, na základě Zemanová 2007: 33.

Z informací načerpaných během výzkumu předchozích kritérií aplikuji aktivity České republiky dle charakteristik uvedených v tabulce č. 1 a vyhodnotím, zda se řadí do kategorie iniciátora, neaktivní nebo protihráč.

2 Lidská práva v zahraniční politice České republiky

Tato kapitola je rozčleněna do devíti podkapitol, které představují těžiště celé práce. Jednotlivé podkapitoly nesou názvy rozšířených Mowerových kritérií, jež byly představeny a vysvětleny v předchozí části této práce. V každé podkapitole aplikuji dané kritérium na českou zahraniční lidskoprávní politiku s časovým zaměřením primárně od roku 2015 do současnosti. Rozsah práce nedovoluje analyzovat veškeré činnosti v dané problematice, proto se po důkladné rešerši soustředím na hlavní a klíčové okamžiky, které reflektují charakter dané politiky.

2.1 Důvod

Česká republika sama sebe v současnosti prezentuje jako malý stát. Pokud se má definovat pouze v rámci Evropy, nikoli globálně, považuje se za středně velkou zemi (MZV 2019a). To, jak se dnes Česká republika vnímá a prezentuje se postupně vyvíjelo. Nebylo tomu tak vždy. Ještě v roce 2001 při projevu tehdejšího ministra zahraničí Jana Kavana se mluvilo o Českém státu jako o státu středně velikém (Kavan, J. 2002). Nutno ale podotknout, že definovat malý a střední stát není vůbec jednoduché. V odborné literatuře oboru mezinárodních vztahů bychom těžko hledali jednotnou definici. Shoda nepanuje ani ohledně sady kritérií, podle níž by se státy mohly kategorizovat (Zemanová Š., Druláková R., Peterková J., Příkrýl P. 2006: 6). Při vědeckém zkoumání by proto bylo nutné nejdříve pojmy jako malý a střední stát jasně operacionalizovat. Pro tuto práci ale není nijak významné určit, do jaké kategorie by Česká republika formálně patřila. Podstatné je to, jak sama sebe vnímá, a skutečnost, že se její sebevědomí související s postavením v mezinárodním prostoru průběhu desetiletí změnilo. Nelze s jasností říci, proč tomu tak je, ale s ohledem na historický vývoj státu se dá leccos odvodit. Velký dopad na českou společnost má její minulost a provázanost s komunistickým režimem Sovětského svazu. Po roce 1989 se vše výrazně změnilo a proměnila se celé politická kultura. Změna byla především ideová, hodnotová a

samozřejmě personální. Po revoluci se do vysokých politických funkcí dostalo mnoho příslušníků disentu, s čímž souvisela reforma nejen politické kultury. Hlavními zahraničně politickými cíli České republiky byl tzv. „návrat do Evropy“ (Waisová, Š. 2011:45). S ním se pojil i důraz na lidská práva a přejímání západních hodnot. Během následujících 15 let od pádu komunismu byly postupně plněny dílčí cíle a v současnosti je Česká republika členem struktur jako jsou NATO nebo Evropská unie. Možná právě v souvislosti s tím, že těch pomyslných velkých cílů český stát již dosáhl a současně od té doby nejsou v koncepcích zahraniční politiky žádné konkrétní větší cíle, tak se mění i sebepojetí státu jako takového. Další příčinou bude nepochybně i to, že se mění rovněž vrcholní političtí představitelé, čímž je ovlivněna celá zahraniční politika nejen v lidskoprávní oblasti.

Důležitost lidských práv je v českém prostředí spojována primárně s historickou zkušeností s potlačováním a porušováním lidských práv z dob vlády komunistické strany. Po vzniku samostatného státu se proto jedním z cílů zahraniční politiky stává ochrana lidských práv a podpora demokracie a demokratických hodnot (Waisová, Š. 2011:149). Priorita lidských práv v české zahraniční politice byla udávána především díky disidentské minulosti tvůrců zahraniční politiky. V 90. letech 20. století se v podstatě neřešilo dilema mezi ekonomickými zájmy a ochranou lidských práv. Tento rozpor vyvstal až při projednávání otázky porušování lidských práv v Tibetu v roce 1997. Z výroků poslanců s disidentskou tradicí na schůzi zahraničního výboru Poslanecké sněmovny je možné vyčíst, že lidská práva je nutné chránit, ať to stojí, co to stojí a není možné brát ohledy na vlastní zájmy a ekonomické ztráty (Waisová, Š. 2011:69). Dnes by takové výroky nebyly přijímány lehce a setkaly by se spíše s kritikou. Ekonomická diplomacie je v posledních letech na vzestupu a ekonomické zájmy a ochrana lidských práv mezi sebou sotva balancují. Ukázkovým příkladem mohou být vztahy České republiky a Čínské lidové republiky¹⁷. Tento komplikovaný vztah by mohl být předmětem samotného zkoumání, proto může jakékoli zkrácení působit zavádějícím dojmem. Nicméně

¹⁷ Dále jen Čína nebo ČLR.

pro určitý vhléd do problematiky uvedu některé skutečnosti. Česká republika se v posledních několika letech snaží o hlubší obchodní vazby a strategické partnerství. V oblasti dovozu je Čína stále silnější a dnes se dle obrátu obchodu za rok 2019 řadí na druhé místo našich obchodních partnerů (MPO 2020). V oblasti vývozu tomu tak zdaleka není, nicméně obrát se každým rokem nenápadně zvyšuje. Na obou stranách rovněž roste objem investic (Czech Trade 2020). Pro ekonomiku to jsou samozřejmě pozitivní ukazatele, avšak lidskoprávní optikou zde nalezneme rezervy. Čína stále patří mezi země, kde je porušování lidských práv na denním pořádku a její postoj k aktuálnímu mezinárodnímu uspořádání a dodržování smluvních závazků je ambivalentní. To je v současnosti všeobecně známý fakt (HRW nedatováno). K tomuto náhledu bych přidala ještě skutečnost, že představitelé státu se ani neshodnou o tom, zda při jednání s Čínou o lidských právech vůbec diskutovat (ČTK 2019a, Zelenka, J. 2020). Je tu tedy viditelný souboj mezi morálními hodnotami a ekonomickými zájmy.

Česká republika ve své Koncepci podpory lidských práv a transformační spolupráce z roku 2015 uvádí, že lidskoprávní politika odkazuje na tradici humanitních principů českého politického myšlení. Konkrétně pak jmenuje J. A. Komenského, T. G. Masaryka, Václava Havla nebo Jiřího Dienstbiera staršího. Jako významné historické milníky jsou uváděny pražské jaro 1968, disidentské hnutí Charty 77 a přechod k demokracii, tržnímu hospodářství a integrace do struktur Evropské unie. Česká republika má za to, že právě díky zkušenosti s nenásilným a poklidným přechodem k demokracii má co nabídnout především demokratizujícím se společnostem, se kterými je nachystaná sdílet tuto svoji zkušenost a nabídnout pomoc s posílením občanské participace (MZV 2015: 3–4). Hlavním důvodem, proč se tedy Česká republika aktivně podílí na obecném nastolování mezinárodních standardů v oblasti lidských práv, je její historická zkušenost a osobité poznání nedemokratického režimu. Díky tomu jsou pro ČR lidská práva tak významná a důležitá. Vnímání jejich podstaty je navíc oproti většině jiných zemí na světě speciální. Právě proto je jedním

z hlavních aspektů české lidskoprávní politiky program transformační spolupráce.

V rozvoji české lidskoprávní politiky sehrála významnou roli tzv. disidentská tradice, jež byla v 90. letech silně čitelná. Podrobně je zaznamenána například právě ve zmiňované publikaci Waisové. Jedná se o „[...]specifické zaujetí české zahraniční politiky pro ochranu občanských a politických práv a demokratických hodnot, již je dosahováno pomocí obhajoby zákonnosti i za cenu případných vlastních ztrát, solidaritou s nespravedlivě stíhanými, kritikou nedemokratických režimů komunistického typu a podporou občanské společnosti a demokratické transformace“ (Waisová, Š. 2011: 18). Příkladem takového jednání byla zahraniční politika Havla, Dienstbieara staršího, Schwarzenberga apod. V jejich zahraničních aktivitách převažoval intenzivní lidskoprávní étos. Spolupráce v oblasti lidských práv se zeměmi jako Kuba, Tibet nebo Bělorusko nebyly ze strategického hlediska nikterak významné, ale právě poukazovaly na to, jaká důležitost je lidskoprávní situaci přikládána (Baroš, J. 2013: 105).

Aktivitou na poli lidských práv se Česká republika v mezinárodním prostředí zasazuje o posilování svého dobrého jména a pověsti demokratické země. Přestože byla dle mého názoru lidskoprávní politika v Česku spojována primárně s výraznými politickými osobnostmi a jejich činností (lze ji tedy označit jako personalizovanou), dnes je již plnohodnotnou součástí zahraniční agendy bez protěžování konkrétních osob. Nicméně jejich odkaz rezonuje v politice nadále, což je ve společnosti vnímáno velmi pozitivně. Závěrem lze říci, že Česká republika má k lidským právům speciální a úzký vztah. Nadneseně by se dalo poznamenat, že lidskoprávní oblast je srdeční záležitostí českého státu, ať už jde o naplňování tzv. humanistického odkazu nebo dokázání sobě samé, že patří k vyspělému západnímu světu. Důvody pro aktivní lidskoprávní zahraniční politiku tak nejsou zdaleka politicko-mocenské, nýbrž spíše etické.

2.2 Priority

Lidská práva pro Českou republiku představovala vždy jednu z hlavních priorit zahraniční politiky. To dokládají v podstatě veškeré významné dokumenty v oblasti zahraniční politiky přijaté od roku 1993. V aktuální Koncepci zahraniční politiky, jež byla vládou schválena dne 13. července 2015, jsou stanoveny cíle jako usilování o bezpečnost, prosperitu a udržitelný rozvoj, lidskou důstojnost včetně ochrany lidských práv, službu občanům a dobré jméno v zahraničí. Rovněž je uvedeno, že jmenované cíle nelze vnímat jako samostatné kategorie, ale je potřeba na ně nahlížet jako na cíle provázané a vzájemně se podmiňující. Za základní nástroj pro zajištění lidské důstojnosti je označena politika podpory lidských práv a demokracie (MZV 2019a). Ta je pak následně upravena v již zmiňované, pro tuto práci klíčové, Koncepci podpory lidských práv a transformační spolupráce publikované v září 2015. Přestože koncepce zahraniční politiky žádný ze svých cílů neupřednostňuje a chápe je komplexně, je pravdou, že někdy se určité cíle dostanou do popředí zájmu na úkor jiných. Nejvíce diskutovaným střetem jsou pak zájmy lidskoprávní a ekonomické. Nemůžeme vyloučit ale ani konflikt s cíli bezpečnostními nebo politickými.

Zahraněční politika ČR v oblasti lidských práv je konstruována třemi pilíři. Těmi jsou 1) politika podpory lidských práv a transformační spolupráce, 2) rozvojová spolupráce a 3) humanitární pomoc. Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce je postavena na závazcích České republiky, které musí splňovat. Danými závazky se myslí především dodržování mezinárodního práva a podpora mezinárodního soudnictví. Česká republika jako signatářská země většiny podstatných lidskoprávních smluv struktur OSN a dalších regionálních režimů (Rada Evropy aj.) zakládá svoji lidskoprávní politiku právě na principech uvedených v těchto smlouvách a závazcích. Jmenovitě pak uvádí „*princip nedělitelnosti práv občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních*“, jež pomáhají zajistit důstojný život. Koncepce dále vyzdvihuje princip rovnosti a nediskriminace, který patří mezi

hlavní průřezovou prioritu celé české zahraniční politiky. Lidskoprávní politika má pak být charakteristická třemi znaky, kterými jsou koherence, kredibilita a otevřenost (MZV 2015: 3).

Pokud se tedy průřezově podíváme na aktivity České republiky v oblasti lidských práv v posledních 5 letech, je možné nalézt určité náznaky toho, že občas lidskoprávní politika není tak silná, jak by se dle oficiálních dokumentů mohlo zdát.

V roce 2015 stojí za zmínku některé cesty hlavních představitelů státu. Prezident Miloš Zeman při příležitosti oslav výročí 70. let od skončení druhé světové války navštívil Moskvu a Peking, a to i přes společné stanovisko Evropské unie, které návštěvu nedoporučovalo¹⁸ (Fürst, R. 2016: 252–253, Lomová, O. 2015). Byly vzneseny kritiky, že Ruská federace a Čína nejsou příkladnými demokratickými státy, a proto by diplomatické cesty a návštěvy měly být omezeny. Zemanovy návštěvy byly médiem označovány jako zrada české demokracie a Evropské unie (Fendrych, M. 2015). Do Číny se v témže roce z důvodu prohloubení spolupráce našich zemí vydal i premiér Bohuslav Sobotka (Vláda 2015). Premiérova cesta ale nebyla podrobena takové veřejné kritice. V následujících letech nabíralo česko–čínské sblížení na intenzitě¹⁹, v posledních měsících se však mírně ochladilo²⁰. Přestože se mnozí významní představitelé České republiky chovají a jednají pro–čínsky, nijak se neprojevují benefity takového počínání a spíše vyvstává napovrch realita svědčící o tom, že ČR nemá v Číně žádné speciální postavení (MZV 2018). Dle Asociace pro mezinárodní otázky by tak česká zahraniční politika vůči ČLR měla být více koordinovaná skrze Evropskou unii, jelikož pouze ta představuje vůči ČLR

¹⁸ Zdůvodněním negativního postoje návštěvy Moskvy byla ruská podpora války na Ukrajině. V souvislosti s Pekingem panovaly domněnky, že ČLR demonstruje svoji sílu vůči Japonsku, se kterým má územní spory.

¹⁹ Například uzavření dohody OBOR (One Belt One Road), účast v platformě 17+1 (kritizována Evropským parlamentem za podkopávání jednoty EU, jež by měla s Čínou vyjednávat jako celek).

²⁰ Varování českých bezpečnostních agentur, kauza mezi pražskou radnicí a Pekingem, kauza mezi Univerzitou Karlovou a ČLR, Nález Ústavního soudu o nevydání osob považující se za občany Tchajwanu z důvodu reálné možnosti, *“že osoby vydané do ČLR mohou být podrobeny nelidskému zacházení, v krajních případech i mučení v průběhu výslechu, zejména pak v politicky citlivých případech. Nelze mít ani za to, že Čína bude plně dodržovat diplomatické ujištění, že daná osoba či osoby nebudou podrobeny zacházení v rozporu s článkem 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv“* (II ÚS 2299/19), aj.

rovnocenného partnera. Prostřednictvím EU se ČR může vyjadřovat a být aktivní jak v obchodních záležitostech, tak v lidskoprávní agendě (Borčany, V., Janebová, P. 2019: 67). Co se týče prohlubování ekonomických vztahů s Čínou, je možné pozorovat rozdílné názory jednotlivých politiků. Například Karel Schwarzenberg nebo Jan Kavan zastávají názor, že hovory o lidských právech nikdy žádný obchod mezi Čínou a Českem nepokazily. Petr Nečas zase vyvrací, že dříve mezi zeměmi v podstatě žádný byznys nebyl a v roce 2012, kdy měl projev o „dalajlamismu“, šlo o vyslání signálu, že česko-čínským vztahům nemá dominovat otázka Tibetu a mentorování v oblasti lidských práv, ale že je zde snaha o rozvíjení ekonomických vazeb. Rozvoj lidskoprávní tematiky v rámci výše zmíněných vztahů by zavřelo dveře obchodním příležitostem, které mají vliv na malé a střední firmy. Dále se Nečas domnívá, že bychom lidská práva vůbec neměli řešit, že je to věc ČLR. Současně je třeba vnímat aktuální mezinárodní kontext, v němž ČLR nyní představuje ekonomicky relevantnějšího aktéra, než tomu bylo v 90. letech (Zelenka, J. 2020). Tyto přednesené rozdílné pohledy na střet ekonomických zájmů a ochrany lidských práv obecně demonstrují, jak je česká společnost v této citlivé záležitosti rozpolcená. Česko-čínské vztahy se v průběhu let výrazně proměnily. Od zdůrazňování otázky lidských práv, jež bylo v 90. letech 20. století výrazněji intenzivnější než v současnosti, přes aplikaci ekonomické diplomacie po servilní jednání. Do jisté míry to souvisí jak s ekonomickým vývojem Číny, tak se změnou politické garnitury uvnitř České republiky. Vytratila se kontinuita a stálost, jež je při budování vztahů důležitá. Je nutné si uvědomit, že mezi ekonomickými a lidskoprávními zájmy je potřebná dávka vyváženosti.²¹ Příkladem tak mohou být vztahy francouzsko- či německo-čínské vztahy.

²¹ Obdobný názor sdílí rovněž diplomat a sinolog Martin Hošek, jenž vysvětluje nejasný čínský pohled na ČR. „Zatímco podpora českých ekonomických zájmů roste, v oblasti kultury přinejmenším stále chybí ucelenější koncepce. Tady by se například mohla uplatnit podpora lidských práv nezávisle na případné změně naší zahraniční politiky. Proto by v Číně mělo vzniknout samostatné české kulturní centrum, které by, na rozdíl od kulturních akcí pořádaných velvyslanectvím, mohlo vystupovat více neformálně, a přitom by mělo stále na výběr“ (Hošek, M. 2019).

Diplomatické vztahy s Tchaj-wanem jsou rovněž velmi složité.²² V posledních letech stále více rezonuje rovněž otázka Tibetu²³, která patří k těm nejkontroverznějším tématům české zahraniční politiky. Otázkou je, jak se vztahy budou vyvíjet v období, kdy prezidentem nebude Miloš Zeman.

Za konflikt mezi lidskoprávní a bezpečnostní tematikou je možné považovat vývoz českých zbraní do zemí, v nichž je porušování lidských práv běžnou praktikou nebo jejichž aktivity přispívají k regionálním konfliktům. Jedná se o země Blízkého východu, konkrétně Saudskou Arábii, jež má významný vliv na situaci v Jemenu, nebo Egypt či Spojené arabské emiráty. Pokud by lidská práva a úsilí o řešení konfliktů byly prioritou, Česká republika by pravděpodobně do takových zemí zbraně nevyvážila a přidala se k evropským zemím aplikujícím zbrojní embargo (Borčany, V., Janebová, P. 2019:56). Amnesty International Ministerstvo zahraničí na tuto problematiku opakovaně a dlouhodobě upozorňuje, jelikož deklarovaná podpora demokracie a lidských práv se dostává do střetu s podporou exportu vojenského materiálu. V roce 2014 byla v České republice ratifikována Smlouva o obchodu se zbraněmi, a i přesto bylo v roce 2017 vyvezeno přes 40 % vojenského materiálu do zemí s represivním režimem (Amnesty International nedatováno). Na situaci upozorňuje i nezisková organizace Nesehnutí, která mimo výše uvedeného poukazuje na pochybnosti ve srovnání oficiálních českých statistik s evropskými. Alarmující je také skutečnost, že MZV ve své *Mapě globálních oborových příležitostí* pro roky 2018 a 2019 uvádí jako příležitost pro zbrojní průmysl země, které podle Human Rights Watch hrubě porušují lidská práva (Tkáč, P., Svačinková, H., Škvrňák, M. 2018). Česká republika svými činy vše výše zmíněné popírá, a to navzdory přijetí Cílů udržitelného rozvoje spolu s

²² Další nekoordinované a nejednotné vystupování České republiky lze vyčíst z kauzy týkající se zesnulého předsedy Senátu Jaroslava Kubery a jeho plánované cesty na Tchaj-wan.

²³ V roce 2016 při první návštěvě čínského prezidenta v Praze se situace mezi pročínskými a protibetskými skupinami vyhroutil. Rovněž byly sledovány kroky policie odstraňující vyvěšené tibetské vlajky. Široká veřejnost neshledávala uzavření česko-čínské dohody jako pozitivní krok (ETNC 2016:15). Podobnou reakci vyvolalo i tzv. Prohlášení čtyř (Společné prohlášení nejvyšších ústavních činitelů České republiky), ve kterém prezident Zeman, předseda vlády Sobotka, předseda Poslanecké sněmovny Hamáček a předseda Senátu Štěch zdůraznili respekt ke svrchovanosti a územní celistvosti Čínské lidové republiky, jejíž součástí je Tibet. Toto prohlášení čelilo kritice nejen široké veřejnosti, ale rovněž mezi významných politiků (Bílková, V. 2016: 389–390).

dalšími mezinárodními závazky a své veřejné podpoře regulace obchodu se zbraněmi. Ministerstvo průmyslu v reakci pouze uvedlo, že kontrola zbrojního obchodu podléhá přísným pravidlům (ČTK 2018a). Reakce na výtky takového rozměru je vágní a neodpovídá vážnosti situace.

2.3 Definice

Jasně a konkrétní definování lidských práv v koncepcích týkajících se zahraniční politiky nenalezneme. Nicméně v Koncepci podpory lidských práv a transformační spolupráce je uvedeno, že podpora lidských práv a demokracie vychází „z principů univerzality a nedělitelnosti lidských práv v rámci nichž jsou práva občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní nezbytnou podmínkou pro naplnění důstojné existence, a jejich upírání představuje újmu na lidské důstojnosti a může být zdrojem mezinárodní nestability“ (MZV koncepce 2015). Uvedenou citací je prokázáno, že Česká republika pojímá lidská práva v širším smyslu, což znamená, že je neredukuje pouze na práva občanská a politická, tzv. první generace, ale na roveň jim staví práva hospodářská, sociální a kulturní, tedy tzv. druhou generaci. Takovéto chápání je v evropském, a tedy i českém prostředí typické, zvláště pokud se podíváme na stěžejní právní dokumenty, jako je Listina základních práv a svobod nebo Listina základních práv Evropské unie.

Nutno ale podotknout, že v předešlých koncepcích takto lidská práva pojímána nebyla. Dříve se upřednostňovala práva první generace a až odborná debata v průběhu let 2013–2014 přinesla do aktuálních strategií České republiky změnu (ač nikoliv velkou). Konkrétní definici lidských práv není možné vlastně ani uvádět, jelikož v podstatě každý jedinec je chápe odlišně nebo v jemných nuancích. Na konci roku 2015 vyšla publikace „*Lidská práva: (ne) smysl české politiky?*“²⁴ reagující právě na zmiňovanou veřejnou debatu. Jenom v této publikaci, ve které nalezneme 18 příspěvků, je uvedeno několik

²⁴ Publikace je editována Jiřím Břibáněm a Václavem Bělohradským. Jedná se spíše o sborník, který shrnuje, o čem se v debatě o lidských právech mluvilo nebo právě nemluvilo a co je problematické. V knize nalezneme příspěvky například od Petra Druláka, Jiřího Pehe, Vojtěcha Šimíčka nebo emeritní soudkyně Elišky Wagnerové.

konceptů a definic od různých odborníků nejen z oblasti lidských práv, ale i z oblastí filozofie, politologie, práva aj., jež se v některých názorech naprosto rozcházejí.

V návaznosti na uvedenou debatu je v nové koncepci zdůrazněn rovněž dialog, a to v tom smyslu, že lidská práva jakožto práva univerzální, by měla být všeobecně uznávána a respektována, čehož dosáhneme nikoliv hned, ale postupným vývojem, při kterém se bude využívat inkluzivní dialog se všemi zainteresovanými mezinárodními aktéry. Petr Drulák ve shora uvedené publikaci uvádí, že podpora lidských práv by se měla vymanit z područí šíření demokracie, jelikož i demokratické státy mají lidskoprávní problémy. Lidská důstojnost má být chráněna před různými hrozbami, nejen před represivními politickými režimy. Drulák rovněž uvádí, že upozorňování na porušování lidských práv není rozhodně žádnou zradou, ani pokud se týká našich spojenců (2015: 64–65).

V reakci na probíhající debatu je v programovém prohlášení vlády ČR (vláda Bohuslava Sobotky 2014) je uvedeno, že „*lidská práva zahrnují jak práva občanská a politická, tak práva hospodářská, sociální a environmentální*“ (Vláda 2014). Přestože „definice“ v Koncepci neuvádí výslovně práva environmentální, ve svých konkrétně jmenovaných prioritách²⁵, na které se chce soustředit v rámci podpory všech mezinárodně uznaných lidských práv, uvádí na posledním místě právě ona práva jak druhé, tak třetí generace (Koncepce 2015: 4).

2.4 Cíle

Koncepce zahraniční politiky uvádí jako základní cíl České republiky podporu celosvětového úsilí o zajištění důstojného života. Nepostradatelnou součástí toho úsilí je podpora obráncům lidských práv. Česká republika se rovněž chce zapojovat do práce v Radě OSN pro lidská práva, stejně jako v dalších orgánech OSN a v dalších platformách zabývajících se touto oblastí, včetně Evropské

²⁵ Viz podkapitola 2.5. Záběr.

unie. Mezi své priority Česká zahraniční politika řadí také podporu zvláště zranitelných a marginalizovaných skupin a úsilí o celosvětové posilování postavení žen ve společnosti. Jako nedílnou součást zahraniční politiky na závěr představuje naplňování lidské důstojnosti prostřednictvím podpory mezinárodního trestního soudnictví (MZV 2019a).

Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce pak cíle z Koncepce zahraniční politiky dále modifikuje. Rozlišuje obecné cíle a dále v rámci vymezených priorit uvádí rovněž cíle konkrétní. Jejich výčet však není taxativní, spíše jde o to, demonstrativně představit nejvýznamnější záměry celé politiky.

Obecným cílem je *„upozorňovat na porušování lidských práv bez ohledu na to, kde k nim dochází, přinášet konkrétní řešení k zvyšování kvality života a aktivně se účastnit globálního dialogu o ochraně důstojného lidského života.“* Rovněž se chce přičiňovat o *„efektivní fungování mezinárodních lidskoprávních orgánů a účinné působení ČR v nich, docílení větší provázanosti mezi aktivitami české multilaterální a bilaterální diplomacie, transformační i rozvojové spolupráci, včetně naplňování cílů udržitelného rozvoje (Agenda 2030), a efektivní zapojení ČR v lidskoprávních aktivitách EU“* (Koncepce 2015: 4).

Svých značně širokých a roztržštěných cílů může Česká republika dosahovat různými způsoby. Jedním z nich je aktivní přispívání k nastolování určité úrovně mezinárodního standardu lidských práv a snaha ovlivnit nepříznivou situaci v konkrétních zemích (Bílková, V. 2014b). Toho je možné se domoci prostřednictvím aktivního vystupování v mezinárodních organizacích, jelikož aktivity České republiky jako takové by pravděpodobně neměly potřebný dosah a sílu k ovlivňování zbytku světa. Nicméně tento úkol je už tak těžký, protože v současné době jsou již pevné základy standardů ochrany lidských práv zakotveny. Aktivity v mezinárodních organizacích a dalších uskupeních se tak z toho důvodu více koncentrují na prosazování už zformovaných standardů a jejich dodržování, případně nabádání méně vyspělých a nově vzniklých států, aby dané standardy rovněž přijaly a prosazovaly. Příkladem mohou být cíle akčního plánu pro lidská práva a

demokracii 2015–2019 přijaté Radou Evropské unie, jenž chtějí dosáhnout „v úzké spolupráci s OSN, regionálními organizacemi a občanskou společností podnikat společné akce zaměřené na prosazení absolutního zákazu mučení, včetně podpory globální iniciativy (iniciativa na podporu Úmluvy proti mučení) plánované na období deseti let s cílem dosáhnout do roku 2024 celosvětové ratifikace a plnění Úmluvy OSN proti mučení (CAT), podporovat ratifikaci a provádění opčního protokolu k této úmluvě (OPCAT), jakož i ratifikaci a provádění druhého opčního k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech s cílem dosáhnout zrušení trestu smrti“, nebo prosadit „ratifikaci opčních protokolů k Úmluvě OSN o právech dítěte, tj. protokolů o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii, a zvážit přistoupení k opčnímu protokolu o postupu pro předkládání oznámení“, a mnoho dalších (Rada EU 2015).

Díky multilateralismu se proto Česká republika aktivně podílí na podpoře lidských práv ve světě. Na druhou stranu, v souvislosti s přijímáním nových závazků a zvyšování standardů, můžeme nalézt i neaktivní či přímo odmítavé jednání. Odmítavé jednání souvisí například s globálním paktem o bezpečné, řízené a legální migraci. Je pravdou, že celé téma uprchlictví a migrace je v českém prostředí vnímáno velmi negativně, viz odmítání uprchlických kvót a následné rozhodnutí Soudního dvora EU o porušení unijního práva ze strany České republiky a dalších států (ČTK 2020). Po určitém vhledu do problematiky je také možné zjistit, že názory a diskuze jsou spíše více emotivní než věcné. Mezi některými argumenty států nepřijímajících pakt se objevovalo stanovisko, že pakt označuje migraci za „základní lidské právo“, což ale OSN vyvrací (Plevák, O. 2018). Přestože Česká republika není jediný odmítající stát, radí se jednoznačně k minoritě. Navzdory tomu, že pakt není závazný a většina jeho cílů je již obsažena v jiných uznaných mezinárodních dokumentech, odmítavá pozice o státu něco vypovídá. Ačkoli Česká republika spíše nefiguruje v roli iniciátora, lze říci, že stále vystupuje jako aktivní hráč. To potvrzuje i značné úsilí o zvolení České republiky za člena Rady OSN pro

lidská práva²⁶ na období 2019 až 2021 a její následné aktivity v Radě, kde se vyjadřovala k tématům jako práva žen, lidská práva v digitálním věku nebo k problematice trestu smrti. V roce 2019 iniciovala přijímání rezoluce k právům na svobodu pokojného shromažďování a sdružování. Ve Výboru lidské dimenze OBSE vyvolala diskuze zahrnující témata prevence mučení, násilí na ženách, podpory občanské společnosti, tolerance a nediskriminace apod. (MZV 2020: 9).

Dalším způsobem, jak dosáhnout svých lidskoprávních cílů se může stát monitoring a vynucování. V této oblasti má Česká republika docela bohatou zkušenost z minulých let, kdy se stala několikrát členem významných mezinárodních lidskoprávních seskupení. Příkladem může být právě shora zmiňované členství v Radě OSN pro lidská práva²⁷, dříve Komise OSN pro lidská práva²⁸ (MZV nedatováno a). Česká republika se sama podrobuje periodickému přezkumu ze strany ostatních států a nevládních organizací, což je samo o sobě důležité právě z důvodu, že ČR je v rámci univerzálního periodického přezkumu jednou z neaktivnějších (MZV nedatováno b). Lze tak, že ČR si touto činností buduje důvěryhodné jméno.

Přístup při snaze ovlivnit nepříznivou situaci v konkrétní zemi můžeme dle charakteru rozlišit na solidární nebo socializační. Aktivity České republiky naznačují, že jsou uplatňovány oba přístupy. Pomoc obyvatelstvu lze typické pozorovat v rámci rozvojové spolupráce, jež je právě od roku 2015 více začleňována a propojována s lidskoprávní tematikou. Rozvojová spolupráce, dříve rozvojová pomoc, již častokrát v minulosti reflektovala lidskoprávní situaci. Projekty se zaměřovaly na zlepšení politického, sociálního, ekonomického či environmentálního prostředí, v němž lidé žijí. Naopak lidskoprávní politika v minulosti s rozvojem spojována nebyla. V průběhu let je ale z oficiálních dokumentů (jak plánů, tak evaluací) znát jistý posun

²⁶ Tento orgán je považován za jeden z hlavních univerzálních orgánů pro podporu a ochranu lidských práv ve světě. Monitoruje dodržování lidských práv v členských státech OSN, komentuje jejich nedodržování, podporuje činnosti, zaměřující se na předcházení porušování lidských práv a případně taková porušení zaznamenává. Rovněž se zajímá o aktuální a krizové dění ve světě. Mimo jiné se jedná o mezinárodní platformu, v níž dochází k dialogům na téma ochrana lidských práv a jejich rozvoje.

²⁷ ČR byla zvolena členem v letech 2006–2007, 2011–2014 a 2019–2021.

²⁸ ČR byla zvolena členem v letech 1997–1999, 2000–2002.

v celostátním přístupu k lidské důstojnosti, jež je alfou a omegou lidských práv, a rovněž je zde větší koherence mezi danými kategoriemi v rámci zahraniční politiky.

Charakter socializační, tedy snaha ovlivnit vnitropolitické podmínky v konkrétní zemi, je u nás častější, což je dáno programem transformační spolupráce, jenž podporuje projekty zaměřující se na život v demokratickém a právním státě. Transformační spolupráce je dnes brána jako jeden z nástrojů zahraniční rozvojové spolupráce, nicméně dle mého názoru jsou to dvě odlišné kategorie a sdílení české zkušenosti se společenskou transformací nelze považovat za rozvoj v pravém slova smyslu. Stejně tak je česká zahraniční politika lidských práv v bilaterální podobě prezentována a prováděna především skrz transformační spolupráci, což rovněž nepokládám jako vyhovující stav. Otázkou zůstává, zda socializační politika neutlačuje politiku solidární, a to z toho důvodu, že otázka demokratizace je obrovské a citlivé téma a každý stát k němu přistupuje jinak. Český přístup v transformační politice proto nemusí být v případě konkrétního státu tím správným. Daný stát pak již nemusí mít zájem o žádnou spolupráci, ani tu solidární. Otázkou také zůstává, zda je česká orientace na transformační politiku vycházející z naší historické zkušenosti tak jedinečná, aby představovala hlavní pilíř lidskoprávní politiky.

Českou republiku v provádění jejích lidskoprávních cílů lze charakterizovat jako altruistickou s prvky egoismu. Altruismus je dán právě aktivitami v mezinárodních organizacích a dalších uskupeních. V českém podání je za projev altruismu rovněž možné považovat transformační spolupráci. Určité náznaky egoismu nalezneme ve zmíněných aktivitách v rámci mezinárodních platforem. Jak již bylo řečeno, Česká republika je velmi aktivní v Radě OSN pro lidská práva, a právě tato aktivita a upozorňování na porušování lidských práv ve světě způsobuje pronikání elementů egoismu napovrch.

Na závěr bych dodala, že tak, jak píše Bílková, lidskoprávní politika neslouží výhradně lidskoprávním cílům (Bílková, V. 2014b). Toto tvrzení není myšleno jako kritika či negativní hodnocení. Lidskoprávní politika, jak již bylo

naznačeno v kapitole Priority, se v některých situacích střetává s ekonomickými, politickými, či bezpečnostními prioritami, ale cíle všech částí zahraniční politiky se zároveň mohou vzájemně doplňovat, a přispívat tak vzájemně k dalšímu rozvoji země.

2.5 Záběr

Tato podkapitola se zabývá tematickým a teritoriálním záběrem zahraniční lidskoprávní politiky. Tematické okruhy přímo vymezuje Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce. Jsou jimi:

1. Podpora mezinárodních lidskoprávních mechanismů a systematické zohledňování lidských práv,
2. Podpora občanské společnosti, včetně obránců lidských práv,
3. Podpora svobody projevu a přístupu k informacím, včetně svobody médií,
4. Podpora rovné a co nejširší politické a veřejné participace,
5. Podpora budování institucí právního státu,
6. Podpora rovnosti a nediskriminace (kladen důraz na postavení žen a nejrozličnějších zranitelných skupin),
7. Podpora lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím.

V rámci takto stanovených prioritních tematických okruhů jsou stanoveny dílčí cíle a příklady konkrétních činností, které chce Česká republika v rámci své politiky vykonávat. Většina úkonů je v Koncepci definována obecně. Hojně jsou využívány termíny jako „zaměřovat se“, „podporovat“ apod. Většinou již ale nenalezneme to, jak taková podpora má vypadat, co je považováno za dostatečnou podporu atd. V důsledku je pak velmi obtížné říci, jestli Česká republika plní své plány, případně do jaké míry. Koncepce ale operuje i s konkrétními úkoly v konkrétních organizacích v rámci stanovených prioritních kapitol a rovněž uvádí i způsob jejich plnění. Příkladem mohou být *„včasné a adekvátní reakce RLP na aktuální lidskoprávní situace v rámci jejího*

mandátu“, „*Česká republika bude zejména: a) nadále hlavním předkladatelem rezoluce OSN na téma rovné politické a veřejné participace, v této oblasti bude aktivně spolupracovat s Úřadem Vysokého komisaře OSN pro lidská práva a na téma rovné politické a veřejné participace bude v rámci OSN organizovat doprovodné akce“* nebo „*prostřednictvím projevů EU i bilaterálně se vyjadřovat k případům závažného zneužívání moci, zásahu do nezávislosti a nestrannosti soudnictví, porušování práva na spravedlivý proces, jakož i mučení a jiného krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, a vyzývat k nápravě“*(MZV 2015: 5–10). Tematický záběr se v podstatě překrývá s cíli zahraniční politiky, které již byly rozebrány v předchozí podkapitole.

Druhým významem záběru je myšleno geografické zaměření, na které se Česká republika ve své lidskoprávní politice koncentruje. To, na rozdíl od tematického záběru, ale není v oficiálních dokumentech nikde souhrnně a konkrétně stanoveno. Teritoriální priority jsou tak v lidskoprávní politice značně roztržité. Kvůli přehlednosti je můžeme rozdělit do několika skupin dle formy spolupráce/zaměření. První skupiny států se bude týkat transformační politika. Do druhé skupiny lze zařadit státy, se kterými Česká republika spolupracuje v rámci rozvojové spolupráce. Dále to jsou státy, s nimiž Česká republika bilaterálně spolupracuje na základě strategie vztahů ČR k jednotlivým regionům světa. Do poslední skupiny bych zařadila činnosti v rámci multilateralismu. Následně představím teritoriální priority transformační a rozvojové spolupráce. Jednotlivé bilaterální vztahy vzhledem k jejich široké paletě vynechám. Z aktivit na multilaterální úrovni jsem si vybrala Radu OSN pro lidská práva, jelikož je na její činnost v českém prostředí kladen větší důraz než na ostatní lidskoprávní platformy. To nepřímo vyplývá z organizace webových stránek a množství zveřejněných dokumentů Ministerstva zahraničí. V poslední skupině představím státy, jimž se Česká republika věnuje z důvodu zvláštního zřetele daného Radou OSN pro lidská práva.

Transformační spolupráce, jak již bylo mnohokrát řečeno, je jednou z ústředních částí zahraniční politiky lidských práv. V letech 2015–2020 se mezi prioritní země řadí Barma/Myanmar, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzie,

Kosovo, Kuba, Moldavsko, Srbsko, Ukrajina. V roce 2018 byla k prioritním zemím dále přidána Arménie (MZV nedatováno c). Tyto jmenované země mají s Českou republikou díky transformačním projektům bližší vazby. V některých státech je spolupráce intenzivnější, v některých méně. Dle počtu a hloubky projektů je možné poukázat na značné rozdíly. Například kooperace s Kosovem nebo Kubou²⁹ je spíše plytká, naopak s Ukrajinou nebo Barmou/Myanmarem je mnohem četnější. Výběr zemí je zdůvodněn kulturní, geografickou, historickou nebo jinou blízkostí. Prioritní země jsou tak z větší části státy východní Evropy a západního Balkánu.

Teritoriální záběr se v rozvojové politice během let 2015-2020 značně proměnil. Významnou roli v této změně sehrává to, že se na přelomu let 2017 a 2018 přecházelo k nové koncepci zahraniční rozvojové spolupráce. Změny nebyly pouze teritoriální, ale týkaly se i obsahu rozvoje a redukce dosavadních cílů a priorit dle doporučení a evaluačních zpráv. V letech 2015-2017 byly programovými zeměmi Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Moldavsko a Mongolsko. Mezi projektové země se pak řadila Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinská autonomní území a Srbsko (MZV nedatováno d). Několik projektů se uskutečnilo v rámci postupného ukončování spolupráce v Angole, Jemenu, Vietnamu a Zambii. Lidská práva byla v tomto období jednou z tematických priorit. Ve vztahu ke změnám provedeným v konceptech zahraniční politiky se zaměřením na lidská práva lze vysledovat rovněž změnu tematických priorit v následující koncepci rozvojové spolupráce. Lidská práva spolu s genderovou rovností a šetrností k životnímu prostředí byla stanovena jako průřezový princip, jenž má být reflektován ve všech rozvojových činnostech (MZV nedatováno e). Je tedy možné pozorovat koherenci a postupné sjednocování a propojování jednotlivých vládních dokumentů, což je potřeba pozitivně kvitovat. V roce 2018 pak byly jako prioritní země vybrány Bosna a Hercegovina, Etiopie, Gruzie, Kambodža, Moldavsko a Zambie. Rozvojová spolupráce byla/je postupně ukončována v Mongolsku, Kosovu a Srbsku. Na

²⁹ S Kubou byl program intenzivnější před rokem 2015, v posledních pěti letech je spolupráce spíše utlumena.

Ukrajinu pak putují prostředky z kategorie mimořádných prostředků (ČRA 2020). Výběr zemí, se kterými Česká republika spolupracuje na poli rozvoje, byl nesčetněkrát kritizován s ohledem na to, že se nejedná o nejchudší země světa a upřednostňují se jiné faktory. Takové, jež zvyšují ekonomickou výhodnost plynoucí z konkrétní spolupráce. Zajímavý je ale pohled měřítkem indexu lidských práv. Dle různých databází³⁰ lze s jistotou říci, že přestože výběr zemí spíše neodpovídá rozvojovým a nejchudším zemím světa, tak teritoriální záběr se v rozvoji „trefil“ do zemí s nižším hodnocením lidských práv a svobod.

Česká republika byla zvolena členem Rady OSN pro lidská práva na funkční období 2019–2021. Nutno připomenout, že jak již bylo dříve řečeno, Česká republika je v Radě velmi aktivní již od jejího vzniku. Tato aktivita se ale netýká pouze jejího členství. I v časovém úseku, kdy má pouze statut pozorovatele, se aktivně vyjadřuje a zapojuje do jednání. Rada se schází pravidelně třikrát ročně, v případě mimořádných událostí může i vícrát. Na svých zasedáních členové projednávají lidskoprávní situaci v konkrétních (problémových) destinacích. Pro lepší orientaci a přehlednost budou jednotlivé aktivity ke konkrétním státům zaznamenány v tabulkách pro každý rok. Mimo výčtu konkrétních zemí, ke kterým se Česká republika vyjadřovala, jsou uvedeny rovněž situace jako ocenění nějakého dílčího úspěchu, znepokojení nad konkrétní situací, výzva vládám států případně stranám konfliktu v daném státu, podpora činností, upozornění na lidskoprávní stav v dané zemi nebo odsouzení specifického jednání v zemi. Tabulky 2–6 jsou vytvořeny dle let 2015-2019. V roce 2020 se uskutečnilo již 43. jednání Rady, které však bylo z důvodu zdravotní situace přerušeno. Z tohoto pohledu je vidět, že Česká republika drží krok se sledováním mezinárodního dění na poli lidských práv a nebojí se nahlas vyjadřovat k níže zmíněným zemím. Česká republika se tak

³⁰ Například Our World in Data dostupné na <https://ourworldindata.org/human-rights>, Freedom Barometer Human Rights Index dostupné na <https://esee.fnst.org/sites/default/files/uploads/2018/12/12/humanrightsindex2018final.pdf>, the Global Economy.com – Human rights and rule of law index – Country rankings dostupné na https://www.theglobaleconomy.com/rankings/human_rights_rule_of_law_index/, nebo the Human Freedom index 2019 dostupné na <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/human-freedom-index-files/cato-human-freedom-index-update-3.pdf>.

pravidelně vyjadřuje nejen ke státům jako Sýrie, Jemen nebo Venezuela, kde je to pochopitelné, ale rovněž i k Rusku nebo Číně, k nimž ČR pojí zvláštní vztahy.

2015	28. zasedání	29. zasedání	30. zasedání
Ocenění	Eritrea		
Znepokojení	Myanmar ³¹ Čína Rusko Ázerbájdžán	Bělorusko Čína Ázerbájdžán Venezuela Bahrajn Írán Egypt Sýrie, Rusko	Čína Rusko Ázerbájdžán Bahrajn Írán Pákistán Burundi Bělorusko Venezuela
Výzva	Eritrea Myanmar KLDR	Bělorusko Eritrea Čína Ázerbájdžán Venezuela Bahrajn	KLDR
Podpora		Vyšetřovací komise pro Eritreu, Sýrii	
Upozornění na stav		Egypt Sýrie Rusko	Čína Rusko Ázerbájdžán KLDR
Odsouzení		Sýrie	Sýrie Irák

Tabulka č.2: Vytvořeno dle oficiálních zpráv a dokumentů zveřejněných Ministerstvem zahraničních věcí v sekci Rada OSN pro lidská práva³², dostupné na https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/index.html?page=35.

2016	31. zasedání	32. zasedání
Ocenění	Myanmar	
Znepokojení	Myanmar Sýrie Burundi Jemen Irák	Ukrajina
Výzva	Myanmar Sýrie KLDR	Bělorusko Sýrie Venezuela

³¹ Z estetických důvodů je v tabulkách uveden název státu jako Myanmar, nikoli Barma/Myanmar.

³² Dokumenty jsou k nalezení pod uvedeným odkazem. K tabulkám se váže přes 100 dokumentů, proto není vyhotoven odkazový aparát ke každému zvlášť.

		Ukrajina	Jižní Súdán Rusko
Podpora			Vyšetřovací komise pro Sýrii, Jižní Súdán Mise monitorující dodržování LP na Ukrajně
Upozornění stav	na	Rusko Čína Saúdská Arábie Venezuela Burundi	Bělorusko Jemen Írán Pákistán Saúdská Arábie Burundi Čína Rusko Venezuela
Odsouzení		Írán Pákistán Saúdská Arábie Ukrajina Rusko	Sýrie

Tabulka č. 3: Vytvořeno dle oficiálních zpráv a dokumentů zveřejněných Ministerstvem zahraničních věcí v sekci Rada OSN pro lidská práva, dostupné na https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/index.html?page=35.

2017	34. zasedání	35. zasedání	36. zasedání
Ocenění/ povzbuzení	Myanmar Írán Srí Lanka	Myanmar	Filipíny
Znepokojení	Jižní Súdán Sýrie Irák Jemen Nigérie DRK	Bělorusko DRK KLDR Sýrie Jemen Libye Jižní Súdán Středoafriická republika Ukrajina	Venezuela Rusko Filipíny Sýrie Jemen Irák Libye Nigérie Myanmar Ukrajina Kambodža
Výzva/apel	KLDR Myanmar Sýrie Jižní Súdán Rusko DRK	Sýrie Filipíny Myanmar Ukrajina	Burundi Venezuela DRK Rusko Kambodža
Podpora	Činnosti v Jižním Súdánu	Vyšetřovací komise k Sýrii Zvláštní zpravodaj k Bělorusku	Vyšetřovací komise k Sýrii, Burundi

		Vytvoření nezávislého mezinárodního mechanismu k DRK	Zjišťovací mise k Myanmaru
Upozornění na stav	Ukrajina	Bělorusko Venezuela Rusko	Čína KILDR
Odsouzení	Sýrie Ukrajina	Sýrie DKR	Sýrie

Tabulka č. 4: Vytvořeno dle oficiálních zpráv a dokumentů zveřejněných Ministerstvem zahraničních věcí v sekci Rada OSN pro lidská práva, dostupné na https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/index.html?page=35.

2018	37. zasedání	38. zasedání	39. zasedání
Ocenění	Středoafriická republika	Myanmar	Zjišťovací mise k Myanmaru
Znepokojení	Ukrajina Středoafriická republika	Nikaragua Burundi Filipíny Myanmar Ukrajina	Jižní Súdán Jemen
Výzva	KILDR Myanmar Burundi Sýrie Filipíny Rusko Libye	Bělorusko KILDR Libye Sýrie Myanmar	Burundi Sýrie Rusko Kambodža Nikaragua Libye DRK Jemen
Podpora	Vyšetřovací komise k Burundi Činnost OSN v Libyi	Zpravodaj k Bělorusku Zpravodaj v Myanmaru Činnost v DRK	Vytvoření nezávislého mezinárodního mechanismu k Myanmaru Mise na Ukrajině Obnovení mandátu v Jemenu
Upozornění na stav	Jemen Jižní Súdán Myanmar Venezuela DRK Írán Kambodže Rusko Čína Irák Egypt	Venezuela Rusko Libye Jemen Čína Ukrajina	Myanmar Venezuela Ukrajina
Odsouzení	Sýrie		Sýrie DRK

Tabulka č. 5: Vytvořeno dle oficiálních zpráv a dokumentů zveřejněných Ministerstvem zahraničních věcí v sekci Rada OSN pro lidská práva, dostupné na

https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/index.html?page=35.

2019	40. zasedání	41. zasedání	42. zasedání
Ocenění	Mali	DRK	Vyšetřovací komise k Myanmar
Znepokojení	KLDR Írán Egypt Venezuela Rusko Myanmar DRK Mali	Rusko Saúdská Arábie Írán KLDR Sýrie Bělorusko Myanmar Venezuela	Nikaragua Jemen Myanmar Sýrie Ukrajina Čína Bahrajn KLDR Súdán Kambodža
Výzva	KLDR Írán Eritrea Sýrie Egypt Čína Nikaragua Venezuela Rusko Srí Lanka Jemen DRK Mali	Čína Venezuela Nikaragua Libye KLDR Sýrie Bělorusko Myanmar	Venezuela Nikaragua Jemen Sýrie Rusko Čína Súdán Kambodža
Podpora	Zvláštní zpravodajové k Myanmaru, KLDR, Írán, Eritrea Zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN pro Sýrii	Vyšetřovací komise k Sýrii	Zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN pro Jemen Zvláštní zpravodaj k Myanmaru Činnosti OSN V Sýrii Vyšetřovací komise v Burundi Monitorovací mise na Ukrajině
Upozornění na stav	Venezuela Kambodža Ukrajina Nikaragua	Venezuela Bahrajn Bělorusko	Venezuela Myanmar Rusko
Odsouzení	Sýrie Venezuela Jemen	Rusko Sýrie	Bahrajn

Tabulka č. 6: Vytvořeno dle oficiálních zpráv a dokumentů zveřejněných Ministerstvem zahraničních věcí v sekci Rada OSN pro lidská práva, dostupné na https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/index.html?page=35.

Jedním z velmi významných mechanismů Rady je rovněž dříve zmíněný Univerzální periodický přezkum. Kromě toho, že se Česká republika tomuto přezkumu nechává podrobovat, sama podává doporučení dalším přezkoumávaným státům. Jednotlivé státy mají možnost se rozhodnout k jakým státům (a zda vůbec) se budou v rámci daného přezkumu vyjadřovat. Je tedy možné sledovat zájmy konkrétních států. V rámci analýzy všech doporučení od roku 2008 až po leden 2018 bylo zjištěno, že se Česká republika vyslovovala ke státům s obdobnou historickou zkušeností, stejně tak se vracela ke stejným státům, jež hodnotila a jimž podávala doporučení již v minulosti. Doporučení se pak zaměřovala na první generaci lidských práv. Z analýzy pak vyplynulo, že Česká republika patří mezi 20 nejvíce aktivních států v Radě dle počtu podaných doporučení (Nevřivý, Z. 2018: 43–45).

V rámci Rady jsem se zabývala rovněž případy faktického hlasování týkajícího se reálně projednávaných věcí. Pro dokreslení textu a prezentovaných závěrů považuji za přínosné demonstrovat postoje nejen České republiky, ale i dalších států. Státy doplňující ČR jsem nevybírala náhodně, ale řídila jsem se konkrétní logikou. Vyjma České republiky jsem sledovala hlasování členů V4, kteří jsou v Radě přítomní – jmenovitě se jedná o Slovensko a Maďarsko. Vzhledem k limitovanému vlivu zmíněného uskupení v rámci mezinárodního systému mi přišlo zajímavé sledovat rovněž hlasování významnějších aktérů. Konkrétně šlo o Brazílii, Indii, Čínu a Spojené království. Zdrojový materiál není zcela veřejně dostupný. Pro jeho získání je nutné se registrovat a prostřednictvím interního webu Rady lze následně nahlížet výsledky jednotlivých hlasování spolu s odhlasovanými dokumenty. Stejný postup jsem zvolila rovněž já.

Celkem jsem pokryla tři tzv. *pravidelná zasedání*, které proběhly v roce 2019. Logikou za výběrem časového období jednotlivých schůzí bylo zahájení členství České republiky v Radě (2019). Kromě výše zmíněných schůzí probíhají v Radě ještě další typy setkání. Zajímavé mohou být např. *Zvláštní zasedání*. Poslední takové setkání se však konalo ještě v roce 2018, tedy bez

přítomnosti ČR. Jednání jsou různě dlouhá, přičemž v rámci každého z nich se odhlasuje různý počet dokumentů, jež se zabývají širokou škálou více či méně zajímavých/podstatných témat. Vzhledem k tomu, že mi nešlo o pouhé kvantitativní vyjádření stanovisek ČR a dalších států (tzn. kolikrát kdo hlasoval pro, proti nebo se zdržel), vybrala jsem dvě velké skupiny témat, kterými jsem se podrobněji zabývala a z nichž lze dovozovat konkrétní závěry.

Prvním tématem byl balíček dokumentů týkajících se situace na okupovaném palestinském území. Druhým tématem byl monitoring lidskoprávní situace v různých státech světa. Obsah a stavba velké části dokumentů, které Rada řeší, je ve své podstatě vždy stejná. V jejich rámci je hodnocena dosavadní situace, apeluje se na zlepšení konkrétních činností, odsuzuje porušení lidských práv, vyjadřuje se zármutek nad konáním státu atd. Lze prohlásit, že dokumenty, kterými se budu v práci zabývat, nepředstavují pro stát, jehož se týkají, nic pozitivního.

Navrhovatelem dokumentů v souvislosti se situací v Palestině byl Pákistán, který zastupoval Organizaci islámské spolupráce. Řešené dokumenty se vztahovaly k celé řadě problematických aspektů – jmenovitě k 1) izraelským osadám, 2) lidskoprávní situaci, 3) právu Palestinců na sebeurčení a 4) zajištění odpovědnosti a spravedlnosti za všechna porušení mezinárodního práva. Česká republika byla ve svém hlasování poměrně nekonzistentní, stejně jako ostatní státy V4. ČR například odmítla dokument 4), souhlasila s dokumenty 2) a 3) a v rámci hlasování ohledně dokumentu 1) se zdržela. Ostatní sledované státy (s výjimkou Brazílie) byly ve svém hlasování jednoznačnější. Spojené království vše až na poslední dokument odmítlo, Indie zase naopak vše až na poslední dokument přijala, přičemž Čína přijala dokonce vše. Nejtěsnější bylo hlasování o posledním dokumentu, pro nějž se vyjádřilo „pouze“ 23 zemí, 15 se zdrželo a 8 bylo proti (HRC 2019a–d).

Téma lidskoprávní situace v nejrůznějších zemích světa je mnohem širší a obsáhlejší než téma předchozí. S tím souvisí i různost hlasování, pluralita navrhovatelů jednotlivých dokumentů atd. Já jsem zmapovala hlasování týkající se celkem devíti států/území (Barma/Myanmar, Írán, Sýrie, Golanské výšiny,

Nikaragua, Venezuela, Bělorusko, Eritrea a Filipíny). V případě jednotlivých hlasování byla situace oproti předchozímu tématu odlišná. „Blok“ států sestávající z V4, Spojeného království hlasoval téměř vždy stejně (Maďarsko ve dvou případech hlasovalo jinak). Celkem osmkrát se tento blok vyslovil pro přijetí dokumentu, jednou nikoliv (Golanské výšiny). Ostatní sledované státy se vyjadřovaly podobně jednoznačně – Čína byla v drtivé většině případů proti návrhu, Brazílie pro a Indie se zdržovala (HRC 2019e–l).

Z výše uvedeného lze vyvozovat jedna zásadní věc, která obecně není žádným tajemstvím, ale zde je empiricky potvrzená. Ačkoliv mnoho států navenek tvrdí, že lidská práva pro ně hrají prim, tato práva hájí a snaží se je prosazovat i v rámci mezinárodního prostředí, hlasování ukazuje, že státy v mnoha případech raději drží se svými spojenci i na úkor prosazení daných práv. Názorným příkladem může být hlasování Spojeného království ve věcech týkajících se Izraele (ať už první tematický okruh nebo Golanské výšiny). Naopak Čína ukazuje, že pro ni lidská práva prim rozhodně nehrají, a svým hlasováním podporuje režimy, které tato práva ve velké míře porušují. Česká republika jako by v rámci některých hlasování nevěděla, co preferovat. V případě druhého tématu hlasovala konzistentně a očekávaně – preferovala lidská práva (téměř žádná ze zemí, až na Izrael, nepředstavuje nějakého blízkého českého spojence). V souvislosti s Izraelem už je možné pozorovat ne zcela jednoznačné názory, jaké mělo například Spojené království. Z pouhého hlasování nelze dovozovat, proč ČR hlasovala někdy tak a jindy zase onak. Je však zajímavé sledovat srovnání s ostatními státy.

Závěrem bych ještě přidala jednu zvláštnost, kterou představuje pozice ČR vůči Kubě. Česká republika má s Kubou dlouhodobé historické zkušenosti. Po vzniku samostatného státu byla Kuba ze strany ČR dlouho kritizována za tamní politický režim a nedodržování základních lidských práv. Na půdě Evropské unie byla otázka Kuby řešena několikrát, přičemž Česká republika patřila mezi postkomunistické země, které se k lidskoprávní situaci karibského státu vyjadřovaly velmi kriticky a zároveň se stavěly se proti zrušení diplomatických sankcí (Radačičová 2008). I přes různé politické a primárně

lidskoprávní neshody byla Kuba zařazena mezi prioritní země v rámci transformační spolupráce. Jak již bylo dříve uvedeno, projekty po roce 2015 utichly, naopak ale byly navázány diplomatické styky v rámci Evropské unie, respektive podepsána dohoda z roku 2016 o normalizaci vztahů, jež pouze deklarovala navázání ekonomické a diplomatické spolupráce. Lidským právům se sice věnovala, ale spíše formou rozhovorů. Spolupráce nebyla nikterak podmiňována demokratizačními kroky či zlepšením stavu lidských práv (Europa 2017). V Radě patří Kuba mezi poměrně aktivní státy, co se navrhování dokumentů týká. V rámci zkoumaných schůzí navrhla celkem devět dokumentů, přičemž o šesti z nich se hlasovalo. Dokumenty byly spíše obecného charakteru a nevyskytovaly se v nich žádná kontroverzní tvrzení. Česká republika však každý z nich odmítla (HRC 2019m–r).

2.6 Nástroje

Česká republika využívá při realizaci své politiky různé nástroje. Tradičně se dělí dle počtu zainteresovaných stran, pohybujeme se tedy na bilaterální nebo multilaterální rovině. S jistotou lze říci, že Česká republika využívá oba dva druhy nástrojů. Jako příklady bilaterálních nástrojů lze uvést různá oficiální i neoficiální jednání, vzdělávací programy, prosazování lidskoprávních závazků ve dvoustranných smlouvách nebo třeba sankční opatření za porušování lidských práv. Mezi multilaterální nástroje jsou řazeny jednání, hlasování a prosazování rezolucí na mezinárodních platformách, podpora a participace na lidskoprávních programech mezinárodních organizací, rovněž také kolektivní sankční opatření. Mezi multilaterální nástroje je rozhodně možné zařadit využívání mezinárodních soudních i kvazisoudních mechanismů (Bílková, V., 2014b).

Vzhledem k charakteru mezinárodního prostředí v posledních letech je nutné kriticky vyhodnotit, kdy je zapotřebí využívat komplexní přístup a kdy je výhodnější úzké, ať už sektorové nebo teritoriální vymezení. V posledních letech se ukazuje, že komplexní přístup je pro malý stát jako Česká republika nejpřínosnější. Bilaterální a multilaterální nástroje se mohou vzájemně

doplňovat. Příkladem může být oblast vzdělávání patřící rovněž mezi lidskoprávní témata. V tomto odvětví má Česká republika uzavřeno více než 100 bilaterálních smluv a je členem mnoha významných mezinárodních organizací jako UNESCO, OECD, Rada Evropy, IAE, ve kterých se aktivně zapojuje do různých programů a podílí se tak na zvyšování kvality vzdělávání a rovněž samotného přístupu ke vzdělání jakožto jednoho z cílů udržitelného rozvoje (European Commission 2019).

V zahraniční politice lidských práv České republiky je možné identifikovat veškeré shora uvedené nástroje. Nelze jednoznačně říci, zda jsou preferovány víc nástroje bilaterální, či multilaterální. Obě dvě roviny mají své výhody a nevýhody. Česká republika je díky mnoha členstvím v mezinárodních organizacích a funkčních mezinárodních uskupeních často aktivní a vyjadřuje se k aktuálnímu dění ve světě. Rovněž působí ve všech zásadních mezinárodních kontrolních režimech. Pro stát, jako je Česká republika – tedy spíše malý stát s omezenými finančními zdroji a dalšími možnostmi, jsou právě mezinárodní organizace a uskupení místem, kde mohou efektivně prosazovat své zájmy. Mezi nejvýznamnější multilaterální nástroje považuje Česká republika členství v Radě OSN pro lidská práva. Aktivita na multilaterální úrovni není dána pouze aktivním vystupováním, ale rovněž finančními a personálními příspěvky. Na bilaterální rovině je pak kladen důraz na to, aby tematika lidských práv byla zahrnuta ve dvoustranných vztazích nejen se zeměmi, jež podobně smýšlí, ale rovněž se státy, se kterými se spolupráce nově navazuje. Klíčové jsou přitom zastupitelské úřady ať už pro plnění lidskoprávních strategií Evropské unie nebo transformační či rozvojové spolupráce České republiky. Právě zastupitelské úřady mohou poskytovat reálné poznatky z konkrétních zemí a dávat doporučení. Důležitost zastupitelských úřadů je v Koncepti podpory lidských práv náležitě vyzdvihnuta (MZV 2015). Otázkou ale je, zda jsou informace poskytnuté zastupitelskými úřady opravdu využívány.

2.7 Postoje

Rozdělení postojů na internacionalistické a nacionalistické vychází z Donnellyho typologie států (viz teoretická část). Hned v úvodu je nutné zmínit, že postoje České republiky nespádají přímo do kategorie internacionalistický/nacionalistický, ale vykazují oba dva znaky, ať už v míře uzavřenosti či otevřenosti vůči mezinárodnímu systému, nebo v celkovém hodnotovém postavení lidských práv v zemi. Postoje České republiky jsou celkově determinovány několika faktory. Roli hrají nejen historické, sociologické či administrativně právní faktory, ale rovněž faktory personální.

Postoje v zahraniční politice lidských práv určuje několik aktérů, přičemž jedním z nejdůležitějších je hlava státu. Lidskoprávní postoje českých prezidentů rozhodně nejsou totožné. Václav Havel byl v podstatě ztělesněním internacionalismu, jenž se projevoval úsilím o integraci do západních struktur a kladením důrazu na morální zásady a odpovědnou politiku. Byl rovněž zastáncem aktivní obrany lidských práv ve světě, čemuž odpovídá i přijetí konceptu Responsibility to Protect³³ (Bílková 2010: 339, 345–347). Naopak Václav Klaus se od internacionalismu odkloňoval, jelikož zastával názor, že lidská práva jsou záležitostí národních států, do nichž by ostatní neměli zasahovat. Za nacionální postoj lze považovat i Klausův skepticismus ohledně Evropské unie a upřednostňování ekonomických zájmů před zájmy lidskoprávními (Šupová, T. 2011, Waisová, Š. 2011:158) Současný prezident Miloš Zeman je v představitelem obou postojů. Zemanovy postoje nelze určit ani jako internacionalistické či nacionalistické, ale spíše jako pragmatické a nekonzistentní. Zemanovy projevy týkající se integrace a odpovědné politiky se v průběhu let měnily. Příkladem může být podpora integrace Balkánu ale pouze bez Kosova, podepsání proevropské výzvy oslavující evropskou integraci, pročínská politika, xenofobní projevy apod. (Břicháček, T. nedatováno, ČTK

³³ Hlavní poslání doktríny Responsibility to Protect spočívá ve snaze chránit bezpečnost jednotlivců. Tuto ochranu mají zajišťovat především suverénní státy. V situaci, kdy státy selžou, zavazuje zmíněná doktrína k akci celé mezinárodní společnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o významný zásah do státní suverenity, je rozsah a aplikace doktríny redukována pouze na nejzávažnější případy porušení lidských práv (UN nedatováno b).

2017, Fendrych, M. 2018, Pfeifferová, V. 2015). Prosazování ekonomické diplomacie bylo naopak neměnné. Za nacionalistický postoj je možné označit názorový proud týkající se migrace. V tomto ohledu totiž nelze smýšlet v duchu univerzality lidských práv. Právě národní stát a právní řád je nadřazen veškerým mezinárodním úmluvám a výhradně vláda určuje, kdo a v jakém množství bude moci překročit hranice. Takto se v otázce migrace vyjadřuje velká část politických představitelů. Pokud by Česká republika přijala rozhodnutí o přerozdělování migrantů a spolupracovala by, její postoj by byl dalším potvrzením převládajícího internacionalismu (Pečinka, B. 2018). To se však nestalo. Internacionalistický postoj je naopak možné zaznamenat v podpoře řešení problematiky terorismu pomocí multilateralismu, a tedy souhlasu s mezinárodní odpovědností viz Zemanovy projevy OSN, výročí vstupu ČR do NATO apod. (Kuchyňková, Z. 2017, Vávrová, I. 2018, Ehl, M. 2019) Vzhledem k tomu, že Zeman lidská práva nikterak neprotěžuje, ale zároveň se nebrání intervencím, jsou jeho postoje nesourodé.

Zajímavý je pohled na postoj Ministerstva zahraničí, které k lidskoprávní politice zaujímá kladnější postoj než hlava státu. To lze vyčíst z množství akcí, programů a návštěv týkajících se lidských práv. Rovněž také z čím dál více zpracovanějších dokumentů a zpráv zveřejňovaných ze strany Ministerstva zahraničí. Pozitivní postoj je znát i z konání aktuálního ministra Petříčka, který je zastáncem zefektivňování evropské zahraniční politiky v lidskoprávní oblasti. Navrhoval využití tzv. konstruktivní absence, což by znamenalo nehlasování států v situaci, kdy nesouhlasí s přístupem Unie v reakci na porušování lidských práv. Tím by se mnohem rychleji dosáhlo shody (ČTK 2019b).

Oproti personální složce můžeme zaznamenat internacionalistickou konzistentnost v otevřenosti a transparentnosti České republiky k mezinárodnímu posuzování. To dokazuje tím, že patří mezi státy, jež dobrovolně podstupují univerzální periodický přezkum stavu lidských práv na svém území. Česká republika byla do současné doby hodnocena přesně třikrát, a to v letech 2008, 2012 a 2017, přičemž čtvrtý přezkum je plánován na rok

2022. Při posledním přezkumu hodnotilo českou lidskoprávní situaci několik desítek států. Česká republika obdržela 201 doporučení od 81 států, přičemž hlavní problémy byly identifikovány v oblasti boje s diskriminací, integrací Romů, inkluzivního vzdělávání apod. Česká republika byla ale zároveň oceněna za úspěchy v oblasti naplňování dřívějších doporučení a celkového působení v oblasti lidských práv (MZV 2017). Jedno z aktuálních doporučení se týká ustanovení národní lidskoprávní instituce dle Pařížských principů³⁴. Česká republika se stala jednou z mála zemí³⁵, jež stále neučinila žádné kroky k ustanovení takové instituce. V návaznosti na doporučení z univerzálního přezkumu Rada vlády pro lidská práva doporučila České republice vytvoření národní instituce (mimo jiné také uvádí, že Úřad veřejného ochránce práv nesplňuje podmínky pro národní lidskoprávní instituci) (Vláda 2019). Nicméně do současné doby neexistuje žádný legislativní návrh ani odborná debata či větší zájem veřejnosti. Navzdory nikterak závratně rychlému vývoji v této oblasti je ale znakem internacionalistického postoje to, že Česká republika akceptuje doporučení bez větších výhrad a přeci jenom se je snaží zohlednit a aplikovat v praxi. Přesto však existuje i odborný názor, že úřad ombudsmana již z větší části požadavky splňuje a nová nemusela by se tak zakládat zcela nová instituce, pouze by se rozšířila působnost ombudsmana po vzoru jiných států (Maďarsko, Polsko) (Majrčík L. 2014: 347–352)

Další potvrzení internacionalistického postoje je možné shledat ve skutečnosti, že je Česká republika jedním ze signatářů mnoha mezinárodních smluv v oblasti ochrany lidských práv včetně ochrany soudní a kvazisoudní. Za jeden z nejvýznamnějších soudních orgánů lze označit Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Stěžovatelé mohou být nejen jednotlivci, ale rovněž jiné

³⁴ Pařížské principy byly přijaty jako rezoluce Valného shromáždění OSN v roce 1993 (OHCHR nedatováno). Jedná se o myšlenku zřízení státní instituce bez nátlaku mezinárodní smlouvy či úmluvy, která by se zabývala ochranou a prosazováním lidských práv v co nejširším úhlu, naopak úzce vymezené jsou její pravomoci. Národní instituce nemá totiž rozhodovat, ale má využívat jiné nástroje, jako jsou doporučení, vzdělávání, přesvědčování apod. Na rozdíl od neziskových organizací jsou pak národní lidskoprávní instituce nezávislé na finančních darech a ve svém fungování musí být nezávislé i na vládě.

³⁵ Více jak polovina zemí světa disponuje národní lidskoprávní institucí. V Evropské unii je pak Česká republika v naprosté minoritě (Boková 2020).

státy (ECHR nedatováno: 5–7). Česká republika se potýká především se stížnostmi na porušování lidských práv ze strany jednotlivců, a to konkrétně v oblastech diskriminace Romů, průtahů v řízeních apod. Do jisté míry se shledaná porušení překrývají s doporučeními v rámci periodického přezkumu. Česká republika rozhodnutí Evropského soudu plně respektuje, nikterak negativně a nesouhlasně jeho výroky nekomentuje a spíše se snaží situaci napravit. Mezinárodní stížnost na Českou republiku do dnešní doby nikdo nepodal, je však nutné dodat, že mezinárodních stížností je obecně minimum, státy je využívají spíše v krajních případech (Judikatura nedatováno).

Dle výše uvedeného je možné říci, že Česká republika je i přes výjimky otevřená mezinárodnímu systému. Nelze ale opomenout ani včlenění lidských práv do hodnotového systému země jako takové. V prvních 20 letech samostatné existence České republiky byla lidská práva vnímána intenzivněji, než je tomu dnes. S přihlédnutím ke skutečnosti, že jsme se vymanili z komunistického režimu, se není čemu divit. Na druhou stranu mám za to, že ač byla lidská práva stavěna na vysokou úroveň, bylo to dáno především politickými představiteli jako byl Havel aspoň. Na rozdíl od severovýchodních států, kde jsou lidská práva hluboce historicky zakořeněna, je česká společnost spíše vlažná a etnocentrická. Zájem a propagace lidských práv se odvíjel od vlastních materiálních (např. vlastnická práva) i nemateriálních (svoboda slova, svoboda pohybu atd.) potřeb. V posledních letech jsou lidská práva vnímána jako samozřejmost a lidé se na ně odvolávají až v případě jejich nedodržování což je určitý logický stupeň vývoje v naší společnosti. Zájem o zahraniční politiku je ale rovněž minimální. Poslední veřejná debata o lidských právech ve společnosti byla vyvolána v souvislosti s končícím obdobím veřejné ochránkyně práv Šabatové. Zároveň zazněl rovněž názor, že „[s]polečnost vnímá lidská práva jako kyslík. Když máte v místnosti vydýchaný kyslík, tak se to dotýká všech lidí. Pokud je ho dost, ani nevíte, že existuje“ (Kroupa 2020). Již bývalá zmocněnkyně pro lidská práva Martina Štěpánková při příležitosti Dne lidských práv (10. prosince 2018) uváděla, že česká společnost nepovažuje lidská práva za zásadně důležité. Za problematické dále označila zpochybňování přínosu

neziskových organizací, které je živeno výroky některých politických představitelů. Jako příklad uváděla výroky prezidenta, jenž o neziskových organizacích prohlašuje, „[...] že by měly hospodařit za své a nevysávat státní rozpočet [...]“ (Zeman, M. 2018). Kritika nevládních organizací ale není jediná na vině. Dle Štěpánkové v českém prostředí absentuje občanské vzdělávání zahrnující mediální gramotnost aktivního občanství (ČTK 2018b). S tímto však ne zcela souhlasím. Mám za to, že nová generace, jež nezažila komunistický režim, je vychovávána právě k aktivnímu občanství. Tomu odpovídá i zvyšující se dobrovolnictví v průběhu posledních pěti let. Nicméně to, jak jsou lidská práva zakořeněna ve společnosti, má vliv i na politické představitele, kteří je pak dále aktivněji neprosazují na vyšší úrovni.

2.8 Aktéři

Na zahraniční politiku v oblasti lidských práv má vliv mnoho aktérů. Tyto aktéry je možné rozdělit na národní a mezinárodní. Aktéry národního charakteru pak můžeme rozlišit na státní a nestátní. Přestože mezinárodní aktéři sehrávají spíše roli nepřímou, jsou neméně důležití s přihlédnutím k tomu, jaký vliv má Česká republika na mezinárodním poli.

Na státní aktéry je nutno pohlížet ze dvou perspektiv, a to ze zákonodárné a výkonné. Obě dvě tyto složky jsou totiž důležité. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že legislativní moc nehraje v zahraniční politice prim, s ohledem na to, že ČR je parlamentní demokracií, má parlament výlučné postavení v sektoru zahraniční politiky, a to z důvodu tvorby právního rámce. Dále je pak parlament nadán pravomocemi při schvalování mezinárodních smluv nebo také rozpočtu státu, čímž může ovlivnit příjem financí pro různá ministerstva, což se následně projevuje v koncových politikách (Kořan, M. 2013: 9—12). Na místě je i zmínka o zahraničních stycích jednotlivých poslanců, klubů, senátorů nebo činnost parlamentních výborů³⁶.

³⁶ Viz zmiňovaná kauza s Kuberou.

Co se týče moci výkonné, dominuje zde Ministerstvo zahraničních věcí, prezident republiky a Vláda ČR. Právě zde je možné narazit na tříštivý moment zahraniční politiky nejen v oblasti lidských práv. Často dochází ke střetům tří významných funkcí v čele s různými osobnostmi, jež mají odlišný pohled na svět. Jedná se o premiéra, ministra zahraničí a předsedu vlády. Tento názorový střet ale není dán pouze aktuálním složením jmenované trojice – byl tu vždy. Z ústavního a zákonného pohledu neexistuje žádný mechanismus, který by sjednocoval zahraniční vize těchto reprezentantů státu. Proto se již v minulosti nesčetněkrát stalo, že určitá mezinárodní situace byla komentována rozdílně.

Za zahraniční politiku státu je v České republice odpovědná vláda. Celkový proces tvorby dané politiky je stejně jako její povaha ovlivněn konkrétní vládou. Jednotlivé diplomatické kroky jak členů vlády, tak premiéra obraz zahraniční politiky dotváří (Kořan, M. 2013: 15). Od roku 2014 se u moci vystřídal dvě vlády: Sobotkova a Babišova. V programovém prohlášení Sobotkovy vlády jsou lidská práva, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc zmíněny jako součást zahraniční politiky a je rovněž vysvětleno, že za lidská práva se považují všechny generace, viz podkapitola Definice (Vláda 2014). Programové prohlášení Babišovy vlády pak uvádí, že „*Tradiční součástí zahraniční politiky je důraz na dodržování lidských práv, včetně práv občanských, politických, ekonomických, sociálních, kulturních a práv menšin. Chceme být aktivní i v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci*“ (Vláda 2018). Lidská práva jsou tedy vymezena v užším smyslu. Zajímavé je, že při pohledu na lidskoprávní priority dovnitř státu je v Sobotkově vládním programu této oblasti věnována celá kapitola, kdežto v Babišově programovém prohlášení nikoliv. Na to navazuje další pozoruhodnost. V době Sobotkovy vlády nefungoval vládní zmocněnec pro lidská práva, zato byl obnoven post ministra pro lidská práva (na který nastoupil Jiří Dientsbier ml., poté Jan Chvojka). S nástupem Babišovy vlády ale post zanikl a po veřejné a odborné kritice byl obnoven vládní zmocněnec pro lidská práva. Do funkce na několik měsíců byla dosazena Martina Štěpánková, následně ji pak vystřídala Helena Válková, jež pro danou pozici představuje v souvislosti se svou

minulostí a názory poměrně kontroverzní postavu. Válková při nástupu do funkce uvedla, že se svou činností bude snažit vyvrátit názor, že pro Babišovu vládu nejsou lidská práva důležitá. Pokud se podíváme do přehledu aktualit zmocněnkyně vlády, zjistíme, že se pravidelně vyjadřuje k lidskoprávním situacím a věnuje se především záležitostem souvisejícím s romskou menšinou, což koresponduje s nejvíce problémovou tematikou detekovanou mezinárodním společenstvím. Dále se věnuje zlepšování lidskoprávní situace dětí a podpoře neziskových organizací (Vláda nedatováno a). Nutno proto uvést, že témata, jimiž se Válková zabývá, jsou relevantní a přínosná. Důležitou součástí vlády je také Rada vlády pro lidská práva, jejímž úkolem je sledování dodržování jak ústavních, tak mezinárodních lidskoprávních závazků, podávání zpráv a zpracovávání strategických dokumentů. Součástí Rady jsou výbory³⁷ rozdělené dle tematických okruhů (Vláda nedatováno b). Z výročních zpráv Rady lze vyčíst, že její členové pracují soustavně nejen na území států, ale také mimo něj. Účastní se každoročně nejrůznějších zasedání a seminářů, kde prezentují Českou republiku a získávají nové poznatky z jiných zemí sloužící jako inspirace (Vláda nedatováno c).

Jak již bylo naznačeno, prezident má v zahraniční politice poměrně silné a široké pravomoci. Jeho vrcholné postavení vyplývá z Ústavy. To, že se podílí a významně ovlivňuje zahraniční politiku, není novinka spojená s příchodem přímé volby prezidenta, ale bylo tomu tak vždy. Dle Ústavy prezident zastupuje stát navenek, a to i v právních vztazích. Formální rozhodnutí je podmíněno kontrasignací vlády. Ostatní účinkování prezidenta nikoli, proto s vládou jeho úřad ne vždy spolupracuje. Právě zde vzniká konfliktní prostor mezi aktéry působícími na zahraniční politiku. V případě, že prezident projevuje na veřejnosti názory odporující koncepci vládní zahraniční politiky, nemůže s tím vláda vlastně nic udělat. Projevuje se pak nejednoznačná a nestabilní politika, která může negativně ovlivňovat nejen veřejnost, ale hlavně zahraniční partnery (Dostál, V., Borčany, V. 2018).

³⁷ Výbor proti mučení a nelidskému zacházení, pro práva dítěte, pro práva cizinců, pro sexuální menšiny, pro základní práva a předcházení diskriminaci, pro lidská práva a moderní technologie.

Pokud se podíváme podrobněji na Ministerstvo zahraničních věcí, identifikujeme vícero klíčových aktérů. Jsou jimi především samotný ministr, Odbor lidských práv a transformační politiky, Odbor OSN, Teritoriální odbory a Mezinárodněprávní odbor. Zapomenout nesmíme ani na zastupitelské úřady, stálé mise při mezinárodních organizacích v New Yorku, Ženevě (OSN), Štrasburku (Rada Evropy) a Vídni (OBSE, OSN) a Stálé zastoupení při EU (Bílková 2014b). Dominantní je zejména Odbor lidských práv a transformační politiky, který je významným hráčem při koordinaci zahraniční politiky České republiky v oblasti rozvoje a podpory lidských práv. Samotný odbor lidských práv zajišťuje, aby se Česká republika účastnila mezinárodních konferencí, seminářů a jiných významných akcí v dané oblasti. Rovněž zpracovává problematiku lidských práv a základních svobod v patřičných orgánech mezinárodních organizací, především OSN, Rady Evropy a OBSE. Zodpovídá tak nejen za účast, ale i za chystání podkladů a materiálů pro pracovní skupiny. Mezi další činnosti pak patří pozorování vývoje mezinárodního práva v lidskoprávním sektoru a obstarávání vnitrostátního projednání mezinárodních dokumentů. Jak již z názvu oboru plyne, má na starost veškeré aktivity týkající se transformační spolupráce (zadávání a řízení projektů, financování a rozpočet, určování a kontrola realizátorů apod.). Mezi klíčové aktivity patří zmiňovaná koordinace, jež zahrnuje komunikaci a spolupráci s dalšími aktéry, jako jsou Úřad vlády, zmocněnec vlády ČR pro lidská práva, Rada vlády pro lidská práva, pro národnostní menšiny, pro záležitosti romské komunity a pro nestátní neziskové organizace. Dále je v kontaktu s neziskovými organizacemi, ať už s místními nebo zahraničními. Důvodem je skutečnost, že pro ně Odbor představuje centrum v oblasti dotační politiky (MZV nedatováno f). Reprezentantem celého ministerstva je v současné době Tomáš Petříček. Ačkoliv byla lidská práva důležitým tématem i pro ministry let minulých (Zaorálek, Stropnický, Hamáček), z Petříčkovy rétoriky, vyjádření a komentářů lze detekovat, že jeho postoj k dotčené problematice je ještě mnohem přívětivější.

Díky situaci během let 2017 a 2018, kdy nebylo Ministerstvo zahraničí řádně obsazeno, získal na síle právě premiér spolu s prezidentem. Bývalý ministr zahraničí Schwarzenberg pak v rozhovoru uvádí, že v takové situaci je bezpochyby těžké a vlastně téměř nemožné, aby se dané osoby vzdaly svých mocenských ambicí, jež nabyly. Premiér se chopil příležitosti působit v evropské a západní zahraniční politice (USA apod.), Hrad naopak klade důraz na východní směřování (Rusko, Čína) (Procházková, A. 2018). Nový ministr by si tak musel vydobýt své výsadní postavení. Během prvních několika týdnů prohlásil, že bude prosazovat sebevědomou zahraniční politiku zahrnující jak ekonomické zájmy, tak protěžování lidských práv. Úspěšnost kombinace těchto dvou zájmů dokládal příkladem Německa či Nizozemí. Rovněž se nechal slyšet, že věří, že se nedostane do střetu s Hradem nebo s premiérem, jelikož ti otázky lidských práv v diplomacii nijak zvlášť nereflektují (ČTK 2018c). V posledních dvou letech se ale objevovaly určité rozpory ve vyjádřeních státních činitelů. Příkladem budiž přístup ministra zahraničí v situaci, kdy Rusko zakázalo činnost neziskové organizace Člověka v tísni v jejich zemi. Petříček se Člověka v tísni zastal a komentoval zdůvodnění Ruska jako absurdní s tím, že jejich nejisté vysvětlení nepříznivě vypovídá spíše o situaci v Rusku než o aktivitách Člověka v tísni. V tomto případě stál za ministrem i premiér. Opačný názor měl například poslanec Jaroslav Foldyna, který se naopak zastal Ruska, přičemž činnost Člověka v tísni označil jako hybridní politiku a komentoval přijetí ruského zákazu jako pochopitelný krok. Obdobný kritický postoj zastával i prezident Zeman (Spěváčková, M. 2019). Další rozpory se týkaly například otázky přijetí dětských uprchlíků z Řecka, kdy se veškeré zúčastněné strany neshodovaly ve svých vyjádřeních. V tomto ohledu působila česká zahraniční politika naprosto schizofrenně a amatérsky. Diametrálně odlišný je rovněž přístup k Číně. Prezident má za to, že mluvení o lidských právech nemá v podstatě význam. Petříček naopak přistupuje k Číně rezervovaně a ekonomické zájmy tak nezastírají lidskoprávní tematiku (MZV 2019b). Rovněž i jeho předchůdce Lubomír Zaorálek v souvislosti s Čínou prohlásil, že lidská jsou součástí rozhovorů a není možné je sabotovat (ČTK 2017). V návaznosti

na rozpory se ministr vyjádřil v tom smyslu, že zahraniční partneři vědí, že za naši zahraniční politiku je zodpovědná vláda. Já bych ale dodala, že to nemusí být vždy pravda. Jako příklad lze uvést kauzu týkající se partnerské smlouvy mezi Pekingem a Prahou. Po jejím vypovězení z čínské strany uvedl mluvčí prezidenta Jiří Ovčáček, že prezident Zeman bude Číně vysvětlovat, kdo určuje a neurčuje zahraniční politiku země (Veselovský, M. 2019). Z toho je možné dovozovat, že spoléhat se na výše zmíněné povědomí ostatních zahraničních aktérů není dostačující. Zároveň mám ale za to, že po uvedené personální krizi na Ministerstvu zahraničí je aktuálně v jeho čele člověk, který si stojí za svými dopředu deklarovanými názory a jedná v souladu s oficiálními vládními dokumenty. Skutečnost, že se ministr dostává do konfliktu s hlavou státu a premiérem, je pak odrazem jeho silné osobnosti.

Mezi další významné aktéry je možné zařadit neziskové organizace, jež se podílí především na výkonu zahraniční politiky v oblasti lidských práv. Jedná se zejména o provádění projektů v rámci transformační spolupráce a rozvojové spolupráce. Lidskoprávní organizace se často zapojují do evaluačních týmů a hodnotitelů různých programů. Mohou tak podávat státu doporučení vycházející z praxe.

2.9 Typologie

Na základě toho, jak státy ve své lidskoprávní politice vystupují, bývají rozděleny do kategorií iniciátor, neaktivní a protihráč. Česká republika se dle charakteristiky (uvedené v první kapitole práce) jednotlivých kategorií řadí jednoznačně do kategorie iniciátora. Toto tvrzení podporuje její aktivní vystupování v mezinárodních organizacích a podpora rozvoje norem v oblasti lidských práv, která se děje především prostřednictvím multilaterálních aktivit. ČR se podařilo získat místo v Radě OSN pro Lidská práva, nutno však podotknout, že v roce její kandidatury neměla žádné soupeře. Česká republika je v Radě dlouhodobě aktivní, přičemž se kromě vyjádření svých postojů podílela i na přípravě rezolucí. Negativním aspektem je ale její nekonzistentnost

a nepřilíčná předvídatelnost v hlasování. V Evropské unii je ČR také aktivní, negativum představuje občasná rozporuplnost mezi tím, co říká v Bruselu a co na domácí půdě. Úspěchem lidskoprávní politiky bylo rovněž předsednictví Výboru ministrů v Radě Evropy v květnu–listopadu 2017, během něhož ČR podepsala nebo ratifikovala pět mezinárodních úmluv a uspořádala několik kulturních akcí (MZV 2019c).

Je ale možné naleznout i určitou netečnost. Ta se například projevila při úmrtí disidenta Liou Siao-poa, jenž byl českými politiky nominován na Nobelovu cenu míru. Představitelé z různých částí světa požadovali propuštění jeho manželky, Česká republika se však nepřidala (Dostál, V., Borčany, V. a kol. 2018:67). Negativní postoje lze pozorovat také v souvislosti s migrací a uprchlictvím (viz předchozí podkapitoly).

Česká republika se zároveň snaží ovlivňovat situaci v jiných zemích. Činí tak primárně prostřednictvím multilaterálních nástrojů. V bilaterálních spolupracích je to slabší, což je dáno velikostí a charakterem země. Rozhodně to není vnímáno jako negativum. Díky užší specializaci je možné spolupráci provádět hlouběji.

Závěr

Lidská práva jsou díky své povaze stále velmi častým tématem v mezinárodním prostředí. Jejich význam v zahraničních politikách jednotlivých států je však rozdílný. Nalezneme státy, jež odmítají lidská práva a zpochybňují mezinárodní standardy, ale rovněž nalezneme státy, které mají lidská práva v hodnotovém žebříčku položená výše. Tyto země k lidským právům chovají respekt, aktivně je podporují na půdě mezinárodních organizací a podílí se na jejich rozvoji (např. prostřednictvím rozvoje mezinárodních norem a kontrolních mechanismů). Právě k takovým státům patří i Česká republika.

ČR je hluboce poznamenána svým historickým vývojem spojeným s nedemokratickým režimem. Lidská práva se proto stala významným vodítkem při vymanění se z područí Sovětského svazu. Vzhledem k tomu, že se lidskoprávní zahraniční politika od vzniku České republiky vyvíjela a proměňovala, rozhodla jsem se zmapovat poslední roky této transformace. Tato diplomová práce se tedy zabývala zahraniční politikou České republiky v oblasti lidských práv se zaměřením na časové období po roce 2015. Jak již bylo v úvodu naznačeno, problematika lidských práv je diskutovaná a zároveň velmi citlivé téma. Cílem této práce bylo vysvětlení chování státu v lidskoprávní zahraniční politice, identifikování reálného tvůrce lidskoprávní politiky a rovněž detekování silných a slabých stránek dané politiky. K tomu, abych naplnila takto vytyčený cíl, jsem použila kritéria, která navrhl americký politolog A. G. Mower a následně je rozšířila Š. Zemanová.

Práci jsem rozdělila na dvě velké části. První z nich byla pojata v duchu teoretického vymezení lidských práv. Stejně jako další koncepty či pojmy v oboru mezinárodních vztahů, ani lidská práva nemají jednotnou definici. Pro účely této práce jsem vycházela z definice Organizace spojených národů, která představuje nejširší a největší mezinárodní organizaci současnosti. Samotná lidská práva prošla v průběhu času specifickým vývojem. V souvislosti s tím, je možné rozeznávat více generací lidských práv, jejichž význam a důležitost se liší. Vzhledem k obecnému významu lidských práv v rámci mezinárodní

politiky jsou tato práva vtělena do mnoha dokumentů. Mezi ty nejvýznamnější patří například Všeobecná deklarace lidských práv a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Lidskoprávní dokumenty však mají i vnitropolitický charakter – listiny lidských práv jednotlivých států. Zároveň je nutné zmínit, že kromě generací lidských práv, lze tato práva kategorizovat i dalšími způsoby (absolutní, relativní atd.).

Důležitost lidských práv podtrhuje i skutečnost, že jsou obsaženy v zahraničních politikách mnoha států světa. Zahraniční politika jako taková slouží k prosazení partikulárních zájmů jednotlivých zemí. V jejím rámci se angažují rozliční aktéři využívající pluralitu nástrojů k dosažení vytyčených cílů. Kompetence zmíněných aktérů se často liší. Zahraniční politika typicky spadá do gesce svébytného ministerstva, které tuto politiku provádí. V případě zkoumání zahraniční politiky (nejen v oblasti lidských práv) je nutné přihlížet k celé řadě faktorů, jež mohou tuto politiku ovlivnit. Mezi dané vlivy patří historické a geografické aspekty země, prostředí, cíle, vnitřní a vnější vlivy apod. V rámci výzkumu lze v případě analýzy zahraniční politiky využít různé metodologické nástroje. Pro účely této práce jsem využila rozšířenou sadu Mowerových kritérií. Díky využití této rozšířené sady jsem mohla zachytit charakter lidskoprávní politiky v kompaktnějším pojetí. Jednotlivých kritérií bylo celkem devět. Jednalo se o důvod, priority, definici, cíle, záběr, nástroje, postoje, aktéry a typologii.

Důvod, jenž vede Českou republiku k začlenění lidskoprávní agendy do svých zahraničních priorit nebylo příliš těžké rozklíčovat. Důvody vychází především z historie, jak uvádí oficiální dokumenty – klíčový aspekt je zkušenost s nedemokratickým režimem a naplňování humanistického masarykovského odkazu. Důvody pro aktivní lidskoprávní politiku jsou spíše etické a moralistické než politicko-mocenské. Pozitivní je i skutečnost, že přestože již v této oblasti nepůsobí žádná mimořádně výrazná osobnost, jsou lidská práva stále řazena k oficiálním prioritám zahraniční politiky a jejich místo se ve vládních dokumentech upevňuje. Navzdory tomu, že jsou priority čím dál tím lépe zakotveny na papíře, je skutečnost mírně odlišná. Charakter

lidskoprávní politiky je zastřešen třemi pojmy: koherence, kredibilita a otevřenost. Ty ale bezpochyby vyvrací například vývoj česko-čínských vztahů nebo problematika obchodu s vojenským materiálem. Ekonomické a hospodářské priority pak válčují ty lidskoprávní.

Při důkladném projití vládních dokumentů, zjistíme, že cíle si České republika klade různé. Ačkoli jsou deklarované cíle řazeny od obecných prohlášení ke konkrétním, obecně působí roztržitým dojmem. Po zjištění množství stanovených cílů, nelze s jistotou říci, zda je stát všechny bezezbytku plní, je ale možné prohlásit, že se o to aktivně snaží. Co bylo ale možné o daných cílech zjistit? Primárně to, že charakter cílů a jejich naplňování, je altruistický s určitými prvky egoismu, jenž pramení z veřejného upozorňování a kritizování lidskoprávní situace ve světě. Zároveň je potřeba dodat, že lidskoprávní cíle se nemusí nutně střetávat s politickými a ekonomickými cíli v negativním slova smyslu, ale mohou se navzájem pozitivně ovlivňovat.

Záběr lze chápat ze dvou úhlů pohledu – tematický a geografický. V tematické rovině česká lidskoprávní politika trpí několika vadami. Jednou z nejvýznamnějších je vágnost strategických dokumentů. Tyto dokumenty nezdědka uvádějí termíny jako například „podpora“ či „zaměřovat se“, přičemž tyto pojmy nejsou nikde dále vysvětleny. Dotčená vágnost mimo jiné ztěžuje hodnocení naplňování jednotlivých cílů. Více jsem se pak věnovala geografickému záběru, který jsem rozdělila do skupin, jež jsem následně jednotlivě analyzovala. Česká republika řadí do svých priorit politiku transformační spolupráce, která stanovuje několik prioritních zemí. Zde si můžeme povšimnout jejich stálosti. Jedinou změnou v posledních letech bylo přidání Arménie mezi prioritní země. Na druhou stranu se v programu drží země, v nichž v posledních letech transformační programy utichají. Vzhledem k tomu, že je program transformační spolupráce s lidskoprávní politikou hluboce propojen, nabyla jsem dojmu, že se o něm více píše a příkládá na důležitosti, než se reálně koná. Česká republika je aktivní i v rámci rozvojové spolupráce. Ta naopak dle provedených změn v posledních letech roste na významu. Z multilaterálních aktivit jsem si vybrala činnosti České republiky

v Radě OSN pro lidská práva. Tuto činnost jsem rozdělila na 1) vyjadřování se zasedáních, 2) univerzální periodický přezkum a 3) hlasování týkající se reálného projednávání věcí. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že se Česká republika na zasedáních vyjadřuje, ať už je členem nebo „jenom“ pozorovatelem. Vyjadřování se ke konkrétním zemím odpovídá lidskoprávním problémům v mezinárodním prostředí a nezaznamenala jsem, že by se ČR některým tématům vyhýbala. Při průzkumu hlasování jsem si dle mého subjektivního názoru vybrala témata, jež měly potenciál být zajímavá/kontroverzní. Jedním z nich byla např. situace v Palestině, kde se v hlasování ukázala česká nekonzistentnost. Při mapování hlasování vybraných devíti států vyplynulo na povrch, že státy V4 jsou ve svých názorech (i v případě Palestiny) téměř sjednocené. Obecně lze říci, že chování České republiky při hlasování v Radě je v určitých případech nejednoznačné a působí tím stylem, že ČR někdy vlastně ani neví, co chce a proč.

Realizace lidskoprávní politiky je prováděna prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních nástrojů. Česká republika nelpí na preferenci jednoho z nich, ale snaží se je kombinovat a volit tak, aby výhody daných nástrojů byly v konkrétním případě ku prospěchu.

Postoje států lze rozdělit na dvě velké skupiny, a to z pohledu nacionalistického a internacionalistického. Postoje české republiky se z dlouhodobého hlediska jeví jako internacionalistické. V posledních letech se ale objevují prvky nacionalistických postojů – například upřednostňování ekonomických zájmů nad lidskoprávními nebo otázka migrace a nerespektování evropských migračních kvót.

V případě České republiky, je za tvorbu zahraniční politiky primárně zodpovědná vláda. Česká legislativa (zejména Ústava) však přiznává zahraničněpolitické kompetence i jiným aktérům. Mezi dané aktéry lze zařadit například prezidenta republiky. Jako svébytného aktéra lze označit Ministerstvo zahraničních věcí, Parlament ČR nebo neziskové organizace. Ačkoli by k tomu v „ideálním případě“ nemělo docházet, v praxi lze vypořádat mnohé neshody

mezi uvedenými aktéry. Vzájemné neshody je možné vyzorovat v řadě témat, jako jsou česko-čínské a česko-ruské vztahy, otázka Balkánu, uprchlictví apod.

Z práce vyplynulo několik skutečností. Ačkoliv se na tvorbě zahraniční politiky podílí aktéři, kterým tuto kompetenci svěřuje zákon, v praxi zákonem stanovené pravomoci často překračují nebo nerespektují své povinnosti a zvyklosti. Příkladem jsou tak rozdílné postoje prezidenta a vlády. Zjištění, proč se Česká republika v lidskoprávní oblasti chová tak, jak se chová, je ovlivněno několika faktory. Hlavním z nich je právě personální obsazení klíčových pozic a neexistence zákonného mechanismu sjednocující veřejné počínání těchto aktérů. Chování státu je negativně ovlivněno tím, že prezident prosazuje vlastní zahraniční politiku nekoordinovaně s tou vládní. V práci uvádím několik příkladů. Ve světě nejvíce rezonuje nesystematická politika vůči Číně nebo Rusku. Rovněž svět sledoval prezidentovi výroky o integraci Balkánu bez Kosova. V mezinárodním prostředí tak vyvstala otázka, zda Česká republika uznává nebo neuznává Kosovo. Ministr Petříček pak musel prohlášení prezidenta korigovat, přesněji od něj Českou republiku distancoval a upřesnil stav věci. Tyto a další výroky stěžují pozici České republiky na straně jedné při vyjednávání v rámci mezinárodních platforem a organizací a na straně druhé komunikaci s ostatními státy. Diskreditována je rovněž důvěryhodnost.

Hlavní slabiny této politiky spočívají především v jejím stále ne příliš dobře uchopeném pojetí. Také to, že jedna část exekutivy neví, co dělá ta druhá, nevytváří pozitivní obraz. Tyto nekoordinované kroky sice nejsou z dlouhodobého hlediska žádnou novinkou, ale jejich důsledky mohou být v aktuálním mezinárodním prostředí hlubší, než se na první pohled zdá. Také počínání v mezinárodních organizacích není zcela čitelné.

Jako pozitivum lze vnímat činnosti současného ministra zahraničních věcí Tomáše Petříčka. Z jeho vystoupení a veřejných projevů, je možné usuzovat, že na lidská práva klade velký důraz a nejsou mu lhostejná. Jeho aktivita v rámci dané oblasti je tak mnohem výraznější než aktivita jeho předchůdců. Jako druhé pozitivum lze nahlížet integraci lidských práv v případě rozvojové politiky České republiky. Oproti předchozímu období je znatelné

hlubší propojení lidských práv a rozvoje. Dané propojení lze pozorovat zejména ve strategických dokumentech.

Z práce je rovněž možné vyzorovat jiné priority, než byly před 20 lety. V současnosti se klade větší důraz na pragmatickou zahraniční politiku, která je do velké míry ekonomicky zaměřena, a lidská práva už nemají tak silné postavení. Přestože byla v roce 2015 vedena debata právě o charakteru lidských práv zahraniční politice a v návaznosti na to byla přijata nová koncepce, její dopad nese jen dílčí úspěchy. Zajímavé bude v budoucnu pozorovat českou zahraniční politiku nejen v oblasti lidských práv v čele s novým prezidentem. Rovněž věřím, že lidskoprávní tematika v české zahraniční politice neutichne a nalezne své pevně dané místo.

Seznam literatury

Amnesty International (nedatováno). *Memorandum za odpovědnost a transparentnost v obchodu s vojenským materiálem* (<https://www.amnesty.cz/zbrane/>, 19.5.2020).

Baroš J., Dufek, P. (2014). Lidská práva: Základní pojmosloví. In: Dufek, P., Smekal, H. a kol., *Lidská práva v mezinárodní politice* (Praha: Wolters Kluwer), s. 57–86.

Baroš, J. (2013). Demokracie, konstitucionalismus a lidská práva. In: Holzer, J., Molek, P. a kol., *Demokratizace a lidská práva: Středoevropské pohledy* (Praha–Brno: Slon), s.104–124.

Baehr, P, Castermans-Holleman, M. (2004). *The Role of Human Rights in Foreign Policy*. (New York: Palgrave).

Beach, D. (2019). *Introduction: Analyzing Foreign Policy* (https://www.researchgate.net/publication/311754577_Introduction_Analyzing_Foreign_Policy, 20.3.2020).

Bílková, V. (2016). *Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky*. (https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Rocenska_2016_kapitoly/Kapitola%2018%20Lidskopravni%20rozmer.pdf, 11.4.2020).

Bílková, V. (2014a). *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Bílková, V. (2014b). Zahraniční politika České republiky a ochrana lidských práv. In: Dufek, P., Smekal, H. a kol., *Lidská práva v mezinárodní politice* (Praha: Wolters Kluwer), s. 374–392.

Bílková, V. (2010). Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, M., Ditrych, O. a kol. *Česká zahraniční politika v roce 2011, Analýza ÚMV* (Praha: IIR), s. 336–350.

Boguszak, J. a kol. (2004). *Teorie práva* (Praha: Aspi Publishing).

Bojang, A. (2018). *The Study of Foreign Policy in International Relations* (<https://www.longdom.org/open-access/the-study-of-foreign-policy-in-international-relations-2332-0761-1000337.pdf>, 20.3.2020).

Boková, T. (2020). *Nelidskoprávní ombudsman? K debatě o lidskoprávním rozměru jedné instituce* (<https://pravo21.online/pravo/nelidskopravni-ombudsman-k-debate-o-lidskopravni-rozmeru-jedne-institute>, 8.5.2020).

Borčany, V., Janebová, J. (2019). *Agenda pro českou zahraniční politiku 2019* (http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2019/10/agenda2019_CZE_oprava.pdf, 17.5.2020).

Břicháček, T. (nedatováno). *Evropa Miloše Zemana* (<https://www.cdk.cz/evropa-milose-zemana>, 19.5.2020).

Campbell, D. (nedatováno). *US Foreign Policy* (<https://www.david-campbell.org/politics/us-foreign-policy/>, 20.3.2020).

ČRA (2020). *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury. Výroční zpráva 2019* (<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Vyrocn%C3%AD-zprava-ČRA-2019.pdf>, 1.5.2020).

ČTK (2020). *Soud EU: Odmítáním uprchlických kvót porušilo Česko, Polsko a Maďarsko své povinnosti.* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3070650-soud-eu-odmitanim-uprchlickych-kvot-porusily-zeme-sve-povinnosti>, 16.4.2020).

ČTK (2019b). *Žvanění o lidských právech je neproduktivní, řekl Zeman českým velvyslancům. Chce konkrétní činy* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/velvyslanci-prazsky-hrad-zeman-prezident-diplomacie-ekonomie-mejdan-prohlaseni_1908281606_mpr, 19.5.2020).

ČTK (2019b). *Petříček: Zahraniční politika EU by měla být efektivnější* (<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/petricek-zahranicni-politika-eu-by-mela-byt-efektivnejsi/>, 9.5.2020).

ČTK (2018a). *Export zbraní z ČR se vymkl kontrole? Končí v rukou válečných zločinců, tvrdí neziskovka* (<https://eurozpravy.cz/domaci/politika/235147-export-zbrani-z-cr-se-vymkl-kontrola-konci-v-rukou-valecnych-zlocincu-tvrdi-neziskovka/>, 20.5.2020).

ČTK (2018b). *Zmocněnkyně pro lidská práva: Společnost nemá lidská práva za úplně důležitou věc, kritika neziskovek je špatná a problematická* (<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/zmocnenkyne-pro-lidska-prava-spolecnost-nema-lidska-prava-za-uplne-dulezitou-vec-kritika-neziskovek-je-spatna-a>, 9.5.2020).

ČTK (2018c). *Petříček: Česko by mělo mít zahraniční politiku, která prosazuje i lidská práva* (https://www.denik.cz/z_domova/petricek-cesko-by-melo-mit-zahranicni-politiku-ktera-prosazuje-i-lidska-prava-20181105.html, 12.5.2020).

ČTK (2017). *Si Ťin-pching se Zemanem mluvil o vysokorychlostní železnici i jádru. Chce užší spolupráci* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2116518-si-tin-pching-se-zemanem-mluvil-o-vysokorychlostni-zeleznic-i-jadru>).

pching-se-zemanem-mluvil-o-vysokorychlostni-zeleznici-i-jadru-chce-uzsi, 17.5.2020).

ČTK (2017). *Zeman je pro euroatlantickou integraci na Balkánu. Ale bez Kosova* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2070480-zeman-je-pro-euroatlantickou-integraci-na-balkanu-ale-bez-kosova>, 19.5.2020).

Czech Trade (2020). *Čína: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* (<https://www.businessinfo.cz/navody/cina-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/>, 19.5.2020).

Donnelly, J. (2013). The Concept of Human Rights. In *Universal Human Rights in Theory and Practice* (pp. 7-23). (LONDON: Cornell University Press).

Dostál, V., Borčany, V. (2018). *Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby* (https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/01/AMO_role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby.pdf, 13. 5. 2020).

Dostál, V., Borčany, V. a kol. (2018). *Agenda pro českou zahraniční politiku 2018* (https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/09/Agenda_2018.pdf, 22. 5. 2020).

Drulák, P. (2015). Příběh, J., Bělohradský, V. a kol. *Lidská práva: (ne)smysl české politiky?* (Praha: SLON).

ECHR (nedatováno). *Evropský soud pro lidská práva* (https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf, 19.5.2020).

Ehl, M. (2019). *Zeman zopakoval, že s teroristy se nevyjednává. Ostatní státníci vyzývali k jednotě* (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeman-zopakoval-ze-s-teroristy-se-nevyjednava-ostatni-statni/r~e2a914c444c511e998d70cc47ab5f122/>, 21.5.2020).

ETNC (2016). *Europe and China's New Silk Roads*. (https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Europe_and_Chinas_New_Silk_Roads_0.pdf, 11.4.2020).

Europa (2017). *Cuba and the EU* (https://eeas.europa.eu/delegations/cuba/8106/cuba-and-eu_en, 13.5.2020).

European Commission (2019). *Bilateral Agreements and Worldwide Cooperation* (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bilateral-agreements-and-worldwide-cooperation-17_en, 6.5.2020).

Fendrych, M. (2015). *Zeman v Číně opět zradil českou demokracii a Evropskou unii*. (<https://nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-v-cine-opet-zradil-ceskou-demokracii-a-evropskou-unii/r~0538c7c4521b11e5974b0025900fea04/>, 11.4.2020).

Fendrych, M. (2018). *Zeman počínštil zahraniční politiku. Odpovědnost za ni ale nenese. Dělá si, co chce* (<https://nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-pocinstil-zahranicni-politiku-dela-si-co-chce/r~eb6983fc43b611e8b8310cc47ab5f122/>, 19.5.2020).

Folarin, S. (2017). *Student Feature -Foreign Policy* (<https://www.e-ir.info/pdf/72077>, 15.3.2020).

FRA (2019). *Listina základních práv EU v České republice* (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-czechia_cs.pdf, 18.5.2020).

Frankela, J. (1966). *The Making of Foreign Policy*. (London: Oxford University Press).

Fürst, R. (2016). Dálný východ v české zahraniční politice In: Kořan, Michal a kol. (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2015*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Hill, Ch. (2003). *Changing Politics of Foreign Policy* (Hampshire: Palgrave Macmillan).

Hermann, M. G.(1980). Explaining Foreign Policy Behavior Using the Personal Characteristics of Political Leaders. *International Studies Quarterly*, 24(1), s. 7-46.

Holsti, K. J. (1992). *International Politics: A Framework For Analysis, 6th Edition*. (United States: University of British Columbia).

Hošek, M. (2019). *Naše kultura může v Číně pomoci víc, než si myslíme, píše diplomat Martin Hošek*. (<https://www.sinoskop.cz/cina-cr/nase-kultura-muze-v-cine-pomoci-vic-nez-si-myslme>, 10.4.2020).

HRC (2019a). *Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.28/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019b). *Human rights situation in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.27/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019c). *Right of the Palestinian people to self-determination – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.26/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019d). *Ensuring accountability and justice for all violations of international law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.25/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019e). *Situation of human rights in Myanmar – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.19/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019f). *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.15/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019g). *The human rights situation in the Syrian Arab Republic – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.7/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019h). *Human rights in the occupied Syrian Golan – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.4/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019ch). *Promotion and protection of human rights in Nicaragua – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.8/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020)

HRC (2019i). *Situation of human rights in the Bolivarian Republic of Venezuela – Result of the vote*

(https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/42Session/Resolutions/A_HRC_42_L.4_Rev.1/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019j). *The situation of human rights in Belarus – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/41Session/Resolutions/A_HRC_41_L.12/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019k). *Situation of human rights in Eritrea – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/41Session/Resolutions/A_HRC_41_L.15/Result%20of%20the%20vote%20on%20L.15.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019l). *Promotion and protection of human rights in the Philippines – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/41Session/Resolutions/A_HRC_41_L.20/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019m). *The effects of foreign debt and other related international financial obligations of States on the full enjoyment of all human rights, particularly economic, social and cultural rights – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/40thSession/Resolutions/A_HRC_40_L.13/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019n). *Promotion of the right to peace – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/41Session/Resolutions/A_HRC_41_L.2/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2020).

HRC (2019o). *Human rights and international solidarity – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/41Session/Resolutions/A_HRC_41_L.3/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2019).

HRC (2019p). *Composition of staff of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/42Session/Resolutions/A_HRC_42_L.6/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2019).

HRC (2019q). *Promotion of a democratic and equitable international order – Result of the vote* (https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/42Session/Resolutions/A_HRC_42_L.7/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2019).

HRC (2019r). *The use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination - Result of the vote*

(https://extranet.ohchr.org/sites/hrc/HRCSessions/RegularSessions/42Session/Resolutions/A_HRC_42_L.8/Result%20of%20the%20vote.pdf, 17. 5. 2019).

HRW (nedatováno). *China and Tibet* (<https://www.hrw.org/asia/china-and-tibet>, 19.5.2020).

Ishay, M. (2008). *The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era* (Los Angeles: University of California Press).

Judikatura (nedatováno). *Vyhledávání rozsudků a rozhodnutí ESLP* (<http://eslp.justice.cz>, 19.5.2020).

Leira, H. (2019). The Emergence of Foreign Policy, *International Studies Quarterly*, 63 (1+4), s. 187–198.

Kaplan, S. (2019). When Everything Is a Human Right, Nothing Is. *Foreign Policy*. 6.9.2019 (<https://foreignpolicy.com/2019/09/06/when-everything-is-a-human-right-nothing-is/>, 3.3.2020).

Kavan, J. (2002). Zahraniční politika České republiky: možnosti středně velkého státu. Projev ministra zahraničních věcí ČR Jana Kavana v Senátu PČR. *Mezinárodní politika* (1), s. 4–6.

Kissinger, H. (1969). *American Foreign Policy, Three Essays*. (New York: W.W.Norton & Company Inc.).

Klíma, K. (2016). *Ústavní právo* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Kořan, M. (2013). *Česká zahraniční politika* (Brno: Muni Press).

Krejčí, O. (2011). *Lidská práva* (Praha: professional Publishing).

Kroupa (2020). *Společnost vnímá lidská práva jako kyslík. Když je ho dost, ani neví, že existuje, uvažuje Kroupa* (<https://plus.rozhlas.cz/spolecnost-vnima-lidska-prava-jako-kyslik-kdyz-je-ho-dost-ani-nevi-ze-existuje-8137007>, 9.6.2020).

Kuchyňková, Z. (2017). *Svět nedokázal zasáhnout proti terorismu, prohlásil Zeman v OSN* (<https://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/svet-nedokazal-zasahnout-proti-terorismu-prohlasil-zeman-v-osn>, 21.5.2020).

Lomová, O. (2015). *Zeman v Číně: našťestí ho nebylo ani pořádně vidět.* (<https://denikreferendum.cz/clanek/21177-zeman-v-cine-nastesti-ho-nebylo-ani-poradne-videt>, 11.4.2020).

Majrčík I. (2014). Ochrana lidských práv v České republice – HR policy - making. In: Dufek, P., Smekal, H. a kol., *Lidská práva v mezinárodní politice* (Praha: Wolters Kluwer), s. 337–356.

Modelski, G. (1962). *A Theory of Foreign Policy*. (London: Pallmall Press).

MPO (2020). *Zahraniční obchod* (<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/zahranicni-obchod-1-2020--253370/>, 14.5.2020).

MZV (nedatováno a). *ČR v Radě OSN pro lidská práva* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/clenstvi_v_rade_pro_lp/index.html, 17.4.2020).

MZV (nedatováno b). *Univerzální periodický přezkum*. (https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/univerzalni_periodicky_prezkum/index.html, 17.4.2020).

MZV (nedatováno c). *Prioritní země a projekty transformační spolupráce* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/prioritni_zeme_a_projekty_transformacni/index.html, 1.5.2020).

MZV (nedatováno d). *Prioritní země 2010–2017* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/prioritni_zeme_2010_2017/index.html, 1.5.2020).

MZV (nedatováno e). *Dvoustranná rozvojová spolupráce* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/index.html, 1.5.2020).

MZV (nedatováno f). *Odbor lidských práv a transformační politiky* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/odbor_lidskych_prav_a_transformacni.html, 12.5.2020).

MZV (2019a). *Koncepce zahraniční politiky ČR*. (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html, 12.4.2019).

MZV (2019b). *Prohlášení MZV k česko-čínským vztahům* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/archiv_prohlaseni_a_stanovisek/archiv_2019/x2019_07_18_prohlaseni_mzv_k_cesko_cinskym_vztahum.html, 12.5.2020).

MZV (2019c). *Zahraniční vztahy a služba* (Praha: MZV).

MZV (2018). *Vzájemné vztahy ČR – ČLR, historie a současnost*. (https://www.mzv.cz/beijing/cz/politika/vzajemne_vztahy/vzajemne_vztahy_c_r_clr_historie_a_1.html, 10.4.2020).

MZV (2017). *Univerzální periodický přezkum stavu lidských práv v ČR* (https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/univerzalni_periodicky_prezkum/univerzalni_periodicky_prezkum_stavu.html, 8.5.2020).

MZV (2015). *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/koncepce_transformacni_spoluprace_1.html, 14.5.2020).

Nález II ÚS 2299/19. (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2020/II_US_2299_19_na_web.pdf, 10.4.2020).

Nevřivý, Z. (2018). Česká republika a Rada OSN pro lidská práva. *Bulletin centra pro lidská práva a demokratizaci* (10/2018), s. 43–45.

Odehnalová J. a kolektiv (2016). *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. (Praha: Metropolitan University Prague Press).

OHCHR (nedatováno). *Principles relating to the Status of Nation Institutions (The Paris principles)* (<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx>, 8.5.2020).

Ondřej, J. (2014). *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Pavliček, V. a kol. (2002). *Ústava a ústavní řád České republiky – komentář*. (Praha: Linde).

Pečinka, B. (2018). *Komentář Bohuslava Pečinky: Svět se hádá o migraci. A my?* (<https://www.e15.cz/nazory/komentar-bohumila-pecinky-svet-se-hada-o-migraci-a-my-1354799>, 20.5.2020).

Procházková, A. (2018). *Zeman ani Babiš už se vydobytých pozic v zahraniční politice nevzdají. S Karlem Swarzenbergem: O novém ministrovi a o tom, kam směřuje česká zahraniční politika* (https://www.respekt.cz/politika/zeman-ani-babis-uz-se-svych-pozic-v-zahranicni-politice-nevzdaji?fbclid=IwAR32LI-L-Mx4_kk3uvawWgs1-NPq8uTdR7wGhwaG_sU6PkUCaBIOjQiADJc, 17.5.2020).

Radačičová, S. (2008). *Kuba a Česká republika* (<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-PP-2008-2.pdf>, 19.5.2020).

Rosenau, J. N. (1971). *The Scientific Study of Foreign Policy* (New York: Free Press).

Pfeifferová, V. (2015). *Vysoký komisař OSN pro lidská práva zkritizoval xenofobní projevy prezidenta Zemana* (https://radiozurnal.rozhlas.cz/vysoky-komisar-osn-pro-lidska-prava-zkritizoval-xenofobni-projevy-prezidenta-6247533?fbclid=IwAR20PQszTzGTXDMYQfRY58PV40VOMft0sOeG_3X1BW7ZIEVh_O4oiPxmWbQ, 19.5.2020).

Plevák, O. (2018). *Globální pakt o migraci dál štěpí Evropu. Na co upozorňují jeho kritici?* (<https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/globalni-pakt-o-migraci-dal-stepi-evropu-na-co-upozornuji-jeho-kritici/>, 16.4.2020).

Rada EU (2015). *Závěry rady o akčním plánu pro lidská práva a demokracii 2015–2019*. (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10897-2015-INIT/cs/pdf>, 16.4.2020).

Sdělení č. 104/1991 Sb.

Sdělení č. 209/1992 Sb.

Shodganga (nedatováno). *Chapter-II. Foreign Policy Decision Making: A Theoretical Frame Work* (https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/175801/8/08_chapter%202.pdf?fbclid=IwAR2EJ1Pn-trIVP12y46MMPGYxTseD42j1fqqtU9TEZ1R-8fgANu0WPUuFXg, 20.3.2020).

Soh Ch., Connolly D., Nam S. (2018). *Time for a Fourth Generation of Human Rights?* UNRISD (<http://www.unrisd.org/TechAndHumanRights-Soh-et-al%2016.3.2020>, 15.3.2020).

Spěváčková, M. 2019. *Babiš by si měl vyslechnout názory Milionu chvilék, říká Petříček* (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/babis-by-si-mel-vyslechnout-nazory-milionu-chvilek-rika-petricek-83258>, 12.5.2020).

Šišková N. (2003). *Dimenze ochrany lidských práv v EU* (Praha: ASPI Publishing s.r.o.).

The Danish Institute for Human Rights (nedatováno). *The evolution of human rights* (<https://www.humanrights.dk/about-us/human-rights-in-denmark/theevolution-of-human-rights>, 3.3.2020).

Šupová, T. (2011). *Klaus v očích světa: euroskeptik* (https://www.lidovky.cz/domov/klaus-v-ocich-sveta-euroskeptik.A110614_200540_ln_domov_kim, 19.5.2020).

Tkáč, P., Svačinková, H., Škvrňák, M. (2018). *Zbrojení pro mír a stabilitu?* (<https://zbrane.nesehnuti.cz/wp-content/uploads/zbrojenim-pro-mir-a-stabilitu-2018.pdf>, 20.5.2020).

UN (nedatováno a). *Human Rights* (<http://www.un.org/en/sections/issuesdepth/human-rights/>, 3.3.2020).

UN (nedatováno b). *Responsibility to protect* (<https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>, 8.5.2020).

Vávrová, I. (2018). *Před teroristy se neutíká, Prezident Zeman při přísaze vojáků podpořil zahraniční mise* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prezident-milos-zeman-afghanistan-terorismus-zaoralek_1810271136_jgr, 21.5.2020).

Veselovský, M. (2019). *Ovčáček: Zeman by za prezidenta volil Babiše. Praha jedná jako v předválečném stavu* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/ovcacek-zeman-by-za-prezidenta-volil-babise-praha-jedna-jako/r~c111a754ef2911e99ec9ac1f6b220ee8/>, 21.5.2020).

Vláda (nedatováno a). *Aktuality zmocněnkyně vlády pro lidská práva* (<https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=793>, 13.5.2020).

Vláda (nedatováno b). *Rada vlády pro lidská práva* (<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/rlp-uvod-17537/>, 13.5.2020).

Vláda (nedatováno c). *Výroční zprávy o činnosti Rady* (<https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=757>, 13.5.2020).

Vláda (2018). *Programové prohlášení vlády* (<https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>, 13.5.2020).

Vláda (2019). *Rada pro lidská práva doporučila vládě přijmout kroky nutné ke zřízení lidskoprávní instituce* (<https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/rada-pro-lidska-prava-doporucila-vlade-prijeti-kroku-nutnych-ke-zrozeni-lidskopravni-instituce-177366/>, 8.6.2020).

Vláda (2015). *Premiér Bohuslav Sobotka na návštěvě Číny: 21.-27. listopadu 2015.* (<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-bohuslav-sobotka-na-navsteve-ciny--137224/>, 8.4.2020).

Vláda (2014). *Programové prohlášení vlády ČR* (<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>, 12.4.2020).

Vláda (2009). *Deklarace práv dítěte* (<https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560>, 18.5.2020).

Vyhláška o Úmluvě o politických právech žen 25/1955 Sb.

Vyhláška o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocida 32/1955 Sb.

Vyhláška o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace 95/1974 Sb.

Vyhláška o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání 143/1988 Sb.).

Waisová, Š. (2018/2019). *Analýza zahraniční politiky* [přednáška] 1.10.2018 (Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni).

Waisová, Š. (2011). *Tíha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy* (Praha: IIR).

Waisová, Š. (2002). Teorie mezinárodních režimů. *Mezinárodní vztahy* (2), s. 49–66.

Zákon č. 120/19976 Sb.

Zelenka J. (2020). *Nečas: Byl jsem pilot, který zabránil nárazu do země. Kritizoval jsem dalajlamismus, abych zachránil vztahy s Čínou.* (<https://denikn.cz/296299/necas-byl-jsem-pilot-ktery-zabranil-narazu-do-zeme-kritizoval-jsem-dalajlamismus-abych-zachranil-vztahy-s-cinou/?ref=tema#>, 10.4.2020).

Zeman, M. (2018). *Projev prezidenta republiky při 5. schůzi Poslanecké sněmovny* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-5.-schuzi-poslanecke-snemovny-13838#from-list>, 17.5.2020).

Zemanová, Š. (2007). Zahraniční politika v oblasti lidských práv. Postup a metody analýzy. *Mezinárodní vztahy* (1/2017), s. 25–47.

Zemanová, Š. (2008). *Europeizace zahraniční politiky v oblasti lidských práv.* (Praha: Oeconomica).

Zemanová Š., Druláková R., Peterková J., Příkryl P. (2006).
Zahraněpolitické strategie malých států v současném mezinárodním
prostředí. *Mezinárodní vztahy* (3), s. 5–23.

Summary

Human rights issues are still quite topical throughout the world, whether it is the promotion of human rights, their influencing or denying. The importance of human rights in the foreign policy of states is considerable. Nowadays, the human rights agenda is one of the foreign policy priorities of many countries, including the Czech Republic. In 2015, the Czech Ministry of Foreign Affairs issued a concept for the promotion of human rights. This document which lays down the priorities and objectives in this area was the first of its kind adopted in the Czech Republic.

Therefore, in my diploma thesis, I focused on the human rights agenda in the foreign policy of the Czech Republic with emphasis on the year 2015 and further. The reason for choosing this topic is its topicality. Although the vocal debate on foreign human rights policy has subsided for a while, different trend is noticeable in recent years. It is possible to observe apparent disagreements among the opinions of leading political leaders on the human rights policy. The objective of this diploma thesis was to explain the behaviour of the state in human rights foreign policy, to identify the real creator of human rights policy and also to detect the strengths and weaknesses of foreign policy in the field of human rights. For achieving such an objective, I used a set of extended Mower's criteria through which I classified and defined the Czech human rights policy.

Several facts emerged from the work. Although the actors who are entrusted with this competence by law participate in the creation of foreign policy, in practice the powers stipulated by law often exceed or do not respect their duties and customs. An example are the different attitudes of the Czech president and the government. Ascertainment of the reason why the Czech Republic behaves in the field of human rights the way it does is influenced by several factors. The main one is the staffing of key positions and the absence of a legal mechanism unifying the public actions of these actors. This complicates the position of the Czech Republic in two ways – on the one hand in negotiations within international platforms and organizations and on the other hand in

communication with other states. Credibility is also discredited. The main weakness of this policy is mainly its not yet very well understood concept. The activities of the current Minister of Foreign Affairs, Tomáš Petříček, can be seen as positive. Even though a debate on the nature of the foreign human right policy was held in 2015 and in connection with it the new concept was adopted, its impact bears only partial success. In the future, it will be interesting to observe the Czech foreign policy that will be led by a new president, not only in the field of human rights. I also believe that the human rights issue(s) will not abate and will find its firm place in the Czech foreign policy.